

DOBRO DOŠLI U SCHAFFHAUSEN

Vodič za nove doseljenike

2

IMPRESSUM:

Herausgeber: Kanton Schaffhausen, Departement des Innern
2. Auflage: 2024
Redaktion: Integres, Integrationsfachstelle für die Region Schaffhausen,
Anlaufstelle für Diskriminierungsschutz und interkulturelle Konflikte
Flavia Brühlmann und Chantal Bründler

Bezugsquellen: Sekretariat Departement des Innern
Mühlentalstr. 105
8200 Schaffhausen
Tel. +41 52 632 74 61 / Email sekretariat.di@ktsh.ch

Integres
Tel. +41 52 624 88 67 / Email info@integres.ch

Gestaltung: Sepp Pircher

Bildquellen: Chantal Bründler: Seite 12, 16, 21, 23 L/R, 24

Gino Gallucci: Seite 39

profifoto.ch - Michael Kessler: Seite 31, 37

SAH Schaffhausen: Seite 20, 36 L

Sepp Pircher: Seite 6 M / R, 8 L, 15 R, 18, 20 L, 28, 30, 32, 33 R, 36 R, 38

Stadtarchiv Schaffhausen: Seite 3, 9, 11, 19, 23 M, 25, 26, 27, 34, 36 M

VBSH: Seite 10, 17

www.parlament.ch: Seite 6 L

Wirtschaftsförderung Kanton Schaffhausen, Fotograf Röbi Bösch: Seite 1, 2, 4, 5, 7, 8 M, 9 R,
13, 14, 15 L, 22, 28, 29, 33, 35, 40

(L = Links, M = Mitte, R = Rechts auf der Seite)

Druck: Druckwerk SH AG, Schweizersbildstrasse 30, Postfach, 8207 Schaffhausen

Gedruckt auf: Refutura blauer Engel + Recycling, matt, ISO-Weisse 100, 100% 100 g/m²

SADRŽAJ

DOBRO DOŠLI!	4
WILLKOMMEN!	5
RAZNOLIKA ŠVAJCARSKA/ŠVICARSKA	6
REGIJA SCHAFFHAUSEN	7
OSNOVNE VRIJEDNOSTI	9
DOLAZAK I BORAVAK	10
SPORAZUMIJEVANJE I INTEGRACIJA	11
STANOVANJE	13
MOBILNOST	16
POREZI	18
SOCIJALNA SIGURNOST	20
POREZI	22
VJENČANJE I PARTNERSTVO	23
FAMILIJA I DJECA	25
ŠKOLA	28
OBRAZOVANJE I STUDIRANJE	30
ZDRAVLJE	32
SLOBODNO VRIJEME I KULTURA	34
SVAKODNEVNE NABAVE	36
POLITIČKI ŽIVOT	37
INTEGRES	39

DOBRO DOŠLI!

4

Srdačno dobrodošli u kantonu Schaffhausen!

Veliko nam je zadovoljstvo što ste se doselili u naš otvoreni, a ujedno i tradicionalni kanton.

Kanton Schaffhausen vam nudi atraktivne uslove za život i rad s odličnom prometnom povezanošću i dobrim odnosima sa susjednim kantonima Thurgau i Zürich, kao i s Njemačkom, koja se nalazi blizu granice.

Sigurni smo da ćete se vi i vaša familija ubrzo osjećati kao kod kuće, ne samo zahvaljujući netaknutom prirodnom krajoliku, lokalnom rekreacionom području na Rajni i na Randenu, kao i u vinorodnoj regiji Klettgau.

Globalizacija, društvene promjene i promjene okoline za nas kao društvo predstavljaju velike izazove. Međusobno poštovanje, tolerancija i otvorenost prema drugm ljudima važne su osnovne vrijednosti i doprinose i kulturi dobrodošlice u kantonu Schaffhausen.

Učestvujte u društvenom životu s njegovim kulturnim događanjima i mogućnostima obrazovanja. Aktivna i živa komunikacija između lokalnog stanovništva i doseljenika značajno doprinosi tome da se u kantonu Schaffhausen osjećate kao kod kuće. Ova brošura pomoći će vam da prikupite mnogo korisnih informacija o vašem novom kantonu prebivališta i pomoći će vam da se snađete u novom mjestu stanovanja.

Nadam se da ćete uživati u istraživanju kantona Schaffhausen i želio bih vam izraziti toplu dobrodošlicu u ime vijeća vlade.

Walter Vogelsanger, vijećnik kantonalne vlade

WILLKOMMEN!

Herzlich willkommen im Kanton Schaffhausen!

5

Es freut uns sehr, dass Sie in unseren aufgeschlossenen und gleichzeitig traditionsverbundenen Kanton zugezogen sind.

Der Kanton Schaffhausen bietet Ihnen attraktive Lebens- und Arbeitsbedingungen mit hervorragenden Verkehrsverbindungen und guten Beziehungen zu den Nachbarkantonen Thurgau und Zürich sowie dem grenznahen Deutschland.

Wir sind sicher, dass Sie und Ihre Familie sich nicht zuletzt auch dank der intakten Naturlandschaft, dem Naherholungsgebiet am Rhein und auf dem Randen sowie dem Weinbaugebiet Klettgau schnell wohl fühlen werden.

Die Globalisierung, der gesellschaftliche Wandel und die Umweltveränderungen stellen uns als Gesellschaft vor grosse Herausforderungen. Gegenseitiger Respekt, Toleranz und Offenheit gegenüber den Mitmenschen sind wichtige Grundwerte und tragen auch zur Willkommenskultur des Kantons Schaffhausen bei.

Nehmen Sie am gesellschaftlichen Leben mit seinen kulturellen Veranstaltungen und Bildungsangeboten teil. Ein aktiver und reger Austausch zwischen der einheimischen und zugezogenen Bevölkerung trägt massgeblich dazu bei, sich im Kanton Schaffhausen heimisch zu fühlen. Diese Broschüre hilft Ihnen viele nützliche Informationen über Ihren neuen Wohnkanton zu sammeln und unterstützt Sie gut an Ihrem neuen Lebensort anzukommen.

Ich wünsche Ihnen beim Erkunden des Kantons Schaffhausen viel Freude und heisse Sie im Namen des Regierungsrates herzlich willkommen.

Walter Vogelsanger, Regierungsrat

RAZNOLIKA ŠVAJCARSKA/ŠVICARSKA

6

STRUKTURA ŠVAJCARSKE/ŠVICARSKE

Švajcarska/Švicarska je mala zemlja koja se sastoji od četiri različite jezične regije. U ovim područjima se govore četiri službena jezika: Njemački, francuski, italijanski i retoromanski.

U različitim područjima se mogu primijetiti i više ili manje različiti načini života. Švicarska je nacija volje: Nije jedinstvena ni etnički, ni jezično, ni vjerski.

Državna struktura Švajcarske/Švicarske je federalna i sastoji se od tri politička nivoa: Konfederacija, kantoni i opštine. Savezni ustav čini osnovni pravni poredak i uređuje najvažnija načela suživota. Opisuje podjelu zadataka između Konfederacije i kantona te nadležnosti organa vlasti.

KONFEDERACIJA

Konfederacija je švajcarski/švicarski izraz za nacionalnu državu. Drugi često korišćeni izraz za ovo je „Eidgenossenschaft“. Konfederacija je odgovorna svuda gdje ju savezni ustav za to ovlašćuje. To je slučaj, na primjer, u nacionalnom zakonodavstvu, u vanjskoj i sigurnosnoj politici ili u carinskim i monetarnim pitanjima. Za zadaće, koje nisu izričito stvar konfederacije, nadležni su sljedeći niži nivoi: kantoni.

KANTONI

Švajcarska/Švicarska se sastoji od ukupno 26 kantona. Kantoni, često nazivani i države (njem.: Stände), izvorne su države koje su se udružile u Konfederaciju 1848. godine. Svaki kanton ima svoj ustav, parlament, vladu i sudove.

OPŠTINE

Kao i svi kantoni, i kanton Schaffhausen je podijeljen na opštine. Otprilike petina opština ima svoj parlament. Ovdje narod može direktno odlučivati samo o važnim pitanjima putem dobrovoljnog ili obveznog referenduma. Četiri petine opština u Schaffhausenu direktno je demokratski organizirano. Odluke se ovdje donose na opštinskim zborovima. Opštine vode evidenciju stanovnika u ime Konfederacije i kantona. Oni uređuju i školstvo i socijalne usluge, opskrbu energijom, izgradnju cesta i urbanizam ili komunalne poreze. Pojedini kanton određuje opseg opštinske autonomije. Ona se može prilično razlikovati.

- ▶ *Državni sekretarijat za pitanja migracije (Staatssekretariat für Migration SEM): «Dobrodošli u Švicarsku/Švajcarsku» – Informaciona brošura službe SEM za nove pridošlice. Prevedena na mnogobrojne jezike.*
- ▶ *ch.ch: Objašnjenja Švicarske/Švajcarske i njezinih organa vlasti. Na svim službenim jezicima te na engleskom.*
- ▶ *Konfederacijsko ministarstvo vanjskih poslova (Eidgenössisches Departement für auswärtige Angelegenheiten EDA) – About Switzerland: Službeni Konfederacijski informacioni portal za Švicarsku/Švajcarsku. Prevedena na mnogobrojne jezike migranata.*
- ▶ *SWI swissinfo.ch: SWI swissinfo.ch nudi nezavisne vijesti iz Švicarske/Švajcarske, s prijevodom na 10 jezika.*

REGIJA SCHAFFHAUSEN

SAMOSTALNA REGIJA

„Tko živi u Schaffhausenu, cijeni pregledne prilike, visoki kvalitet života, lijepe lokacije za stanovanje, obližnja rekreacijska područja i iznadprosječnu kulturnu i sportsku ponudu.“ Kao najsjeverniji kanton Švicarske, Schaffhausen je najvećim dijelom okružen Njemačkom. 82% od 185 km dugih granica graniči s njemačkom saveznom pokrajinom Baden-Württemberg. Kanton je okružen sa 1740 pograničnih kamena. Vlasti stoga održavaju otvoren i konstruktivan kontakt na različitim nivoima, ne samo sa susjednim kantonima već i sa njemačkim komšijama/susjedima.

Kanton se sastoji od tri međusobno odvojena područja, koji se svi nalaze sjeverno od Rajne. Glavni dio se proteže od krivine Rajne kod Schaffhausena i mjesta Neuhausen Na Slapovima Rajne do mjesta Klettgau, područja Randen i visoravni Reiat. Na istoku se nalazi Steiner Zipfel na

izlivu jezera Untersee, a na jugozapadu donji dio kantona sa dva sela Buchberg i Rüdlingen.

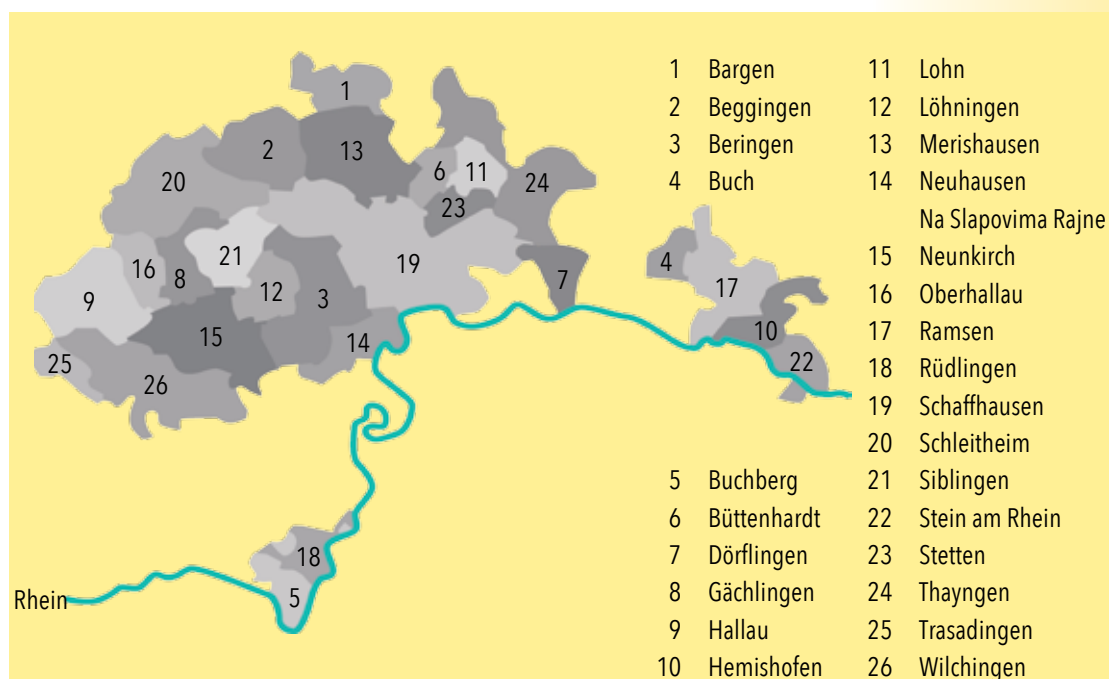
Pejzaž oko Schaffhausena leži na rubu švajcarskog/švicarskog Mittellanda. Pitoma brda i doline pripadaju podnožju gorja Jura i svjedoče o glacijalnim kretanjima tokom posljednjeg ledenog doba.

Krajolik je raznovrstan i posebno ga karakterizira Rajna sa svojim jedinstvenim riječnim pejzažom, velikim šumskim površinama, prostranim poljoprivrednim zemljištem i pažljivo njegovanim vinogradima.

Površina kantona iznosi 298 kvadratnih kilometara i odgovara 0,7% cjelokupne teritorije Švajcarske/Švicarske. Preko 84.000 ljudi živi u 26 opština kantona, što je oko 1% ukupnog stanovništva Švajcarske/Švicarske. Stoga je Schaffhausen jedan od najmanjih kantona u Švajcarskoj/Švicarskoj.

7

► Kanton Schaffhausen – Portal opštine: Pregled svih opština Schaffhausena.

REGIJA SCHAFFHAUSEN

8

HISTORIJA

Naseljavanjem Alemana u ranom srednjem vijeku nastala je današnja naseobina regije Schaffhausen. Poznato je da alemanski ostaci iz gotovo cijelog kantona datiraju iz 7. stoljeća. Najvažnija naselja potiču još iz rimskog doba i nalaze se u blizini mjesta Schleithem i Stein Na Rajni.

Nakon 1000. godine ekonomski život u regionu, koji je do tada bio pretežno poljoprivredni, doživljava veliku dinamiku. Najkasnije u 11. vijeku veza sa Rajnom je postajala sve važnija. Dodjela prava na kovanice i trgovište u Schaffhausenu i Stein Na Rajni, a posebno brzi rast grada Schaffhausena može se pripisati povećanim trgovačkim aktivnostima. Stanovnici Schaffhausena koriste prekid važnog plovnog puta kroz vodopade Rajne za pretovar i transport uz odgovarajuće naknade i carine. Sticanjem suverenih prava nad okolnim selima započinje izgradnja snažnog grada-države.

U srednjem vijeku, Schaffhausen često dospjeva između frontova velikih sila. Kako bi sačuvao svoju nezavisnost, Schaffhausen se 1501. godine pridružio Konfederaciji i preuzeo zadatak osiguravanja sjeverne granice Konfederacije, koja je uključivala i tvrđavu Munot, koja je velikim dijelom izgrađena prisilnim radom, a sada je znamenitost grada.

DEMOKRATSKI POLET

Sve do kraja 18. vijeka, predstavnici gradskih cehova su vladali nad seoskim podanicima. Sa prevratima Francuske revolucije, stanovnici sela izborili su se za ista prava i slobode kao i stanovnici gradova. Kanton, grad Schaffhausen i 35 nezavisnih opština nastaju u 19. vijeku.

Do početka 19. vijeka, stanovnici Schaffhausena živjeli su uglavnom od poljoprivrede, zanata i trgovine. To se mijenja zahvaljujući industrijskim pionirima, koji postavljaju temelje za dalekosežno restrukturiranje ekonomije. U 19. i 20. vijeku, Schaffhausen se razvija u važnu industrijsku lokaciju s brojnim poznatim kompanijama.

EKONOMSKI UZLET

Tokom 1950-ih i 1960-ih, region je imao koristi od opšteg ekonomskog rasta. Etablirane kompanije, kao što su Georg Fischer, SIG, IVF i druge su u procvatu, pojavljuju se i nove kompanije. Skoro da i nema nezaposlenih. Nasuprot: Nedostaje radnika i moraju se dovesti u zemlju iz inostranstva – u to vrijeme uglavnom iz Italije.

Kriza 1990-ih dovodi do radikalnog gubitka radnih mjesta u industriji. Schaffhausen se mora preorijentirati i postaviti svoju ekonomiju na širu bazu. Sa naseljavanjem novih kompanija i konverzijom postojećih kompanija, značaj uslužnog sektora raste. Za internacionalno aktivne kompanije, regija Schaffhausen je atraktivna i inovativna poslovna lokacija, koja je konkurentna u globalnoj konkurenciji. Nakon značajnog pada 1990-ih godina, broj stanovnika se već nekoliko godina ponovo povećava. Ponovo dolaze mnogobrojni imigranti iz inostranstva, mnogi iz susjedne Njemačke, ali i iz cijelog svijeta.

- ▶ *Muzej Svih Svetih (Museum zu Allerheiligen) objedinjuje historiju, arheologiju, umjetnost i prirodne nauke pod jednim krovom, posebno iz regije Schaffhausen. Ulaz je slobodan svake prve subote u mjesecu.*
- ▶ *Ekonomске stimulacije u Schaffhausenu (Wirtschaftsförderung Schaffhausen): Informacije o ekonomskoj regiji Schaffhausen.*

OSNOVNE VRIJEDNOSTI

OSNOVNA PRAVA

Švajcarska/Švicarska, a time i kanton Schaffhausen, poštuje slobodu, prava i dužnosti svakog pojedinca. Osnova dobrog suživota je međusobno poštovanje i tolerancija, kao i priznavanje istih osnovnih vrijednosti.

Osnovna prava su definirana u federalnom ustavu i u ustavu kantona. Svi stanovnici Švajcarske/Švicarske, uključujući i strance, posjeduju ova prava:

Jednakost pred zakonom

Država mora svakog pojedinca tretirati jednako. To znači da niko ne smije biti doveden u nepovoljan položaj, bez obzira na spol ili dob, porijeklo, rasu, jezik, religiju, društveni položaj, ideologiju, način života ili oštećenje.

Ravnopravnost

Muškarci i žene imaju jednaka prava u porodici, obrazovanju i na poslu. Muškarci i žene imaju pravo na jednaku platu za rad jednake vrijednosti.

Pravo na život i ličnu slobodu

Svako ljudsko biće ima pravo na život. Smrtna kazna je zabranjena. Svako ima pravo na ličnu slobodu.

To znači da niko ne smije biti povrijeđen i da je svima dozvoljeno slobodno kretanje.

Pravo na brak

Svako lice iznad 18 godina smije stupiti u brak.

Sloboda vjeroispovijesti

Svako je slobodan da bira i praktikuje svoju vjeru. Niko ne može biti prisiljen da se pridruži ili pripada nekoj vjerskoj zajednici.

Javno priznate vjerske zajednice:

U kantonu Schaffhausen postoje tri javno priznate vjerske zajednice. To su reformirana protestantska crkva, rimokatolička i kršćanska katolička regionalna crkva. S jedne strane, ovo javnopravno priznanje rezultira određenim pravima kao što je crkveni porez, a s druge strane, priznanje je vezano za priznavanje vjerskih sloboda, poštovanje ljudskih prava i finansijsku transparentnost.

Vjerske zajednice u Schaffhausenu: Pored tri regionalne crkve, postoji niz drugih vjerskih zajednica: to su jevrejske, muslimanske, budističke i hinduističke zajednice, Baha'i i druge. Predstavnici najrazličitijih vjerskih zajednica su se redovno sastajali od 2006. godine radi međureligijskog dijaloga i u Radnoj grupi kršćanskih crkava u Schaffhausenu.

Sloboda govora

Svako je slobodan da stvori svoje mišljenje i da ga slobodno izražava u zakonskom okviru. Ova prava mogu biti ograničena od strane države pod određenim okolnostima. Ali, za to je potrebna zakonska osnova. Ako smatrate da su vaša lična prava ugrožena, postoje savjetovišta ili pravna pomoć ovisno o pitanju.

- ▶ U Schaffhausenu postoje besplatna ili jeftina pravna savjetovišta za sva pravna pitanja:
 - Savjetovište za pravna pitanja u vezi azila i stranaca, SAH Schaffhausen
 - Kantonalni radnički sekretariat Schaffhausen
- ▶ Integres Schaffhausen - Kontakt služba za zaštitu od diskriminacije i interkulturalne sukobe:

Dužnosti: Obavezno služenje vojnog roka i obavezno glasanje

Pored osnovnih prava postoje i obaveze za švajcarske/švicarske državljanke i državljane. Švajcarska/Švicarska, sa svojom milicijskom vojskom, ima opšti obavezni vojni rok. Njime su obuhvaćeni svi švajcarski/švicarski muškarci. Kanton Schaffhausen ima još jednu posebnu obavezu. Ovdje su sve državljanke i svi državljani dužni da glasaju na izborima i kod glasanja.

DOLAZAK I BORAVAK

10

REGULACIJA BORAVKA

Boravak u Švajcarskoj/Švicarskoj regulisan je različitim dozvolama. Najvažnije su dozvola za kraći boravak (do 1 godine), dozvola boravka (vremenski ograničena) i dozvola naseljavanja (vremenski neograničeno). Uslovi za odobravanje zavise od svrhe boravka i državljanstva. Posebno se pravi razlika u zavisnosti od toga da li osoba dolazi iz zemlje EU/EFTA ili iz neke treće zemlje. Registracija se vrši u kancelariji za registraciju stanovnika u vašoj opštini prebivališta. Čak i ako ste već živjeli u nekoj drugoj opštini u Schaffhausenu, prijavite se lično u uredu za registraciju stanovnika.

Najvažnije legitimacije za strance su:

- Legitimacija B: Lice koje boravi
- Legitimacija C: Naseljeno lice
- Legitimacija L: Lice koje kratko boravi
- Legitimacija G: Pogranično lice
- Legitimacija N: Tražitelj azila
- Legitimacija F: Privremeno prihvaćeni stranac
- Legitimacija S: Lice kojem je potrebna zaštita

SLUŽBA ZA MIGRACIJE I KANCELARIJA ZA PASOŠE

Služba za migracije i kancelarija za pasoše Kantona Schaffhausen nadležna je za administrativne poslove u oblasti federalnog zakonodavstva za strance. Tamo se mogu dobiti informacije, na primjer o ulasku u zemlju, boravišnim dozvolama i spajanju porodice.

SPAJANJE PORODICE

Državljeni EU/EFTA generalno mogu dovesti članove svoje porodice, bez obzira na vrstu boravišne dozvole koju imaju. Supružnici, roditelji i djeca koja još nemaju 21 godinu ili primaju izdržavanje smatraju se članovima porodice. Osobe iz zemalja van područja EU/EFTA mogu, uzimajući u obzir zakonske uslove, da podnesu zahtjev za spajanje porodice (supružnici i nevjenčana djeca mlađa od 18 godina) kancelariji za registraciju stanovnika u svojoj opštini prebivališta. Treba napomenuti da se spajanje porodice mora provesti u zadanim rokovima. Detaljne informacije i odgovarajuće formulare za zahtjev možete dobiti u kantonalnoj službi za migracije.

- ▶ *Državni sekretariat za pitanja migracije (Staatssekretariat für Migration SEM): Detaljne informacije o ulasku u Švajcarsku/Švicarsku te o boravku, azilu i radu u Švicarskoj.*
- ▶ *Kontrole stanovnika: Kontakt podaci i radno vrijeme mogu se pronaći na web stranicama opština u kantonu Schaffhausen.*
- ▶ *Kanton Schaffhausen – Služba za zapošljavanje (Arbeitsamt): Informacije o radnim dozvolama, posredovanju kod zapošljavanja i procedurama registracije zaposlenih i poslodavaca.*

POČETNE INFORMACIJE

Novo pridošla lica u kantonu se informišu i savjetuju o uslovima života i rada u Švajcarskoj/Švicarskoj i u kantonu Schaffhausen. Pružajući informativne materijale, kancelarija za registraciju stanovnika prilikom registracije pruža početne informacije o početnoj orijentaciji. Postoji i mogućnost besplatne konsultacije u stručnom integracionom centru Integres.

SPORAZUMIJEVANJE I INTEGRACIJA

POLITIKA INTEGRACIJE I SAVJETOVANJE

Vijeće vlade kantona Schaffhausen i gradsko vijeće Schaffhausena su 2003. godine usvojile smjernice za koherentnu politiku integracije u kantonu. Smjernice pokazuju kako se migrantskoj populaciji može poboljšati pristup svakodnevnom profesionalnom, društvenom, kulturnom, jezičkom i političkom životu. Kanton i grad Schaffhausen se zato aktivno angažuju na jačanju integracije i suživota u regiji Schaffhausen.

Integres je integraciona služba za regiju Schaffhausen. Ovdje se savjetuju pojedinci, ali i kompanije, vlasti i institucije ako imaju neku molbu ili pitanja o integraciji i migracijama.

- ▶ *Integres – Stručna integraciona služba za regiju Schaffhausen: Besplatno savjetovanje o pitanjima vezanim za integraciju i migraciju.*
- ▶ *Smjernice za koherentnu integracijsku politiku (Leitlinien für eine kohärente Integrationspolitik) možete pronaći na web stranici Integresa.*

KRITERIJI ZA INTEGRACIJU

Zakon o strancima i integraciji (AIG) definiše kriterijume integracije i ima za cilj da promoviše integraciju stranaca izbjegavanjem prepreka za integraciju. Istovremeno, poziva na ličnu odgovornost za integraciju. Primjenjuje se princip: Što više prava dobiju strani državljani, to bi integracija trebala biti bolja. To znači da je vladanje jezikom posebno usko povezano sa statusom prebivališta. U AIG-u su zadani sljedeći kriteriji za integraciju:

- Sticanje jezičnih vještina
- Poštovanje javne sigurnosti i reda
- Poštovanje saveznog ustava i njegovih vrijednosti
- Učešće u privrednom životu ili u sticanju obrazovanja

Ako kriterijumi za integraciju nisu ispunjeni, boravišna dozvola se ne može produžiti ili se može opozvati. Dozvola za naseljavanje se također može opozvati ili reducirati na boravišnu dozvolu. Spajanje porodice se također može odbiti ili zahtjevi za naturalizaciju mogu biti odbijeni.

NJEMAČKI KAO ZAJEDNIČKI JEZIK

Švajcarska/Švicarska je višejezična zemlja. Funkcionirajuća komunikacija je ključ za integraciju. Komunicirati znači razumjeti i biti shvaćen. Zajednički jezik čini temelj za to. U kantonu Schaffhausen se govori njemačkim jezikom. Službeni jezik je književni njemački jezik. U svakodnevnom životu često se koristi švicarski njemački dijalekt. Razumijevanje i poznavanje njemačkog je jedan od preduvjeta za sporazumijevanje u svakodnevnom i u poslovnom svijetu. Zajednički jezik čini važnu osnovu za zajednički život.

UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA

Postoje brojni kursevi njemačkog jezika u regiji Schaffhausen.

Paleta ponude je široka. Pored običnih kurseva njemačkog jezika postoje i kursevi za majke sa brigom o djeci, za omladinu i mlade odrasle ljude sa perspektivom obrazovanja, kao i ponude za djecu i ostale grupe. Integres će Vas savjetovati u odabiru odgovarajuće ponude.

- ▶ *Integres – Pregled kurseva njemačkog i integracijske ponude: Informacije i savjeti o tečajevima njemačkog i o integracijskim ponudama u regiji Schaffhausen.*

SPORAZUMIJEVANJE I INTEGRACIJA

12

DOKAZ O VLADANJU JEZIKOM I JEZIČNI CERTIFIKATI

U Švajcarskoj/Švicarskoj, sticanje različitih boravišnih dozvola zahtijeva odgovarajuće znanje jezika. Mogu se definisati i jezičke vještine potrebne za doškolovanje i dalje obrazovanje ili profesionalne aktivnosti. Ovo se mora dokazati jezičnim certifikatom.

Brošura s tim u vezi može se naći na web stranici službe Integres.

- ▶ *fide – Deutsch in der Schweiz – lernen, lehren, beurteilen: Uz fide, fokus kod promoviranja i ocjenjivanja jezičnih vještina leži na svakodnevnom životu u Švajcarskoj/Švicarskoj. fide se temelji na Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (CEFR) i ima za cilj da omogući migrantima da se jezično nose s konkretnim životnim situacijama.*
- ▶ *Državni sekretariat za pitanja migracije (Staatssekretariat für Migration SEM) – Jezični certifikati: Spisak priznatih jezičnih certifikata. Svi jezični certifikati na ovom spisku važe za boravišne dozvole (B), dozvole za naseljavanje (C) i naturalizaciju.*

INTERKULTURALNO SPORAZUMIJEVANJE

Zajednički razgovor je odlučujući preduslov za dobru saradnju. Interkulturalno tumačenje daleko prevazilazi doslovni prijevod. Omogućuje komunikaciju o vrijednostima i vlastitom viđenju situacije unatoč različitim porijeklu i kulturi. Na taj način stečena sigurnost proširuje opseg djelovanja za sve učesnike i olakšava pronalaženje rješenja zasnovanih na partnerstvu. Stručna služba Derman pruža usluge jezičnog tumačenja, telefonskog prevođenja, pratnje i prevođenja i profesionalno prati intervencije. Stručna služba je dostupna telefonski od ponedjeljka do petka u radnim vremenima ili putem elektroničke pošte i formulara za podnošenje zahtjeva na Internet stranici. Izvan ovog radnog vremena, telefonska prevodilačka služba Organizacije za azil u Zürichu (aoz) pruža profesionalne prevodioce za preko 50 jezika 24 sata dnevno, 365 dana u godini u roku od nekoliko minuta.

- ▶ *SAH Schaffhausen – Jezično tumačenje: Posredovanje i obrazovanje za interkulturalno prevođenje i praćenje - intervencije na licu mesta, telefonom ili pismeno.*
- ▶ *Služba za telefonsko jezično tumačenje aoz: Posredovanje jezičnih tumača 365 dana u godini, 24 h na dan, na telefonskom broju 0842 442 442.*

INFORMACIJA OLAKŠAVA SPORAZUMIJEVANJE

Veoma mnogo informacija o kantonu Schaffhausen možete pronaći na internetu ili u medijima. Lokalne novine posebno vam pružaju informacije o životu u regionu. Možete pronaći i oglase za pronalaženje radnog mjesta i stanova, savjete za događaje i korisne adrese. Informacije o najvažnijim događajima u regiji mogu se pronaći i na web stranicama kantona Schaffhausen i opština.

REGIONALNI MEDIJI

- ▶ **Novine u Schaffhausenu:**
*Klettgauer Bote
Schaffhauser Bock
Schaffhauser AZ
Schaffhauser Nachrichten
Steiner Anzeiger
Thaynger Anzeiger*
- ▶ **Regionalne radio stanice:**
*Radio Munot
Radio Rasa
Radio Top – Schaffhausen
Švajcarski/Švicarski Radio SRF – Regionalne novosti za Zürich/Schaffhausen*
- ▶ **Regionalna televizija:**
*Schaffhauser Fernsehen
Tele D
Tele Top News Schaffhausen*
- ▶ **Online-platforma schaffhausen.ch:**
Informacije o kulturi, slobodnom vremenu, poslu, stanovanju i još mnogo toga.

PRONALAZENJE STANA Da biste pronašli stan - i za iznajmljivanje ili za kupovinu - korisni su sljedeći pristupi:

- pregledajte oglase u lokalnim novinama;
- Pitajte poznanike, da li su čuli da je neki stan postao slobodan;
- kontaktirajte kompaniju za upravljanje nepokretnom imovinom;
- konzultirajte jednu od brojnih web stranica, specijaliziranih za nekretnine.

► *schaffhausen.ch: Regionalne informacije između ostalog u vezi tržišta stanova.*

NAJAMNINA

Svi zainteresovani za stan obično prvo popunjavaju formular za registraciju. Na primjer, tu se moraju navesti godine starosti, bračno stanje, zanimanje, djeca, boravišni status, poslodavac, plata, kućni ljubimci. Kao dokaz da neko može platiti najamninu, često je neophodan izvod iz registra naplate potraživanja. Ovaj dokument možete dobiti u uredu za naplatu potraživanja kantona Schaffhausen ili u vašem posljednjem mjestu prebivališta (van kantona Schaffhausen).

U većini slučajeva, ugovor o najmu uključuje i opšte uslove i kućni red. Stanari obično prije useljenja u stan moraju uplatiti depozit (kauciju) koji se refundira nakon prestanka zakupa. Alternativno, postoje ponuđači koji garantuju godišnjom premijom za stanodavca. To znači da novac ne ostaje blokiran tokom ugovora o najmu. Plaćanje najamnine obično dopijeva početkom mjeseca. Osim najamnine, potrebno je platiti i dodatne troškove (grijanje, topla voda, itd.). Ukoliko u ugovoru nisu navedeni dodatni troškovi, kod sklapanja ugovora o najmu informišite se o detaljnim troškovima.

- *Savez najmoprimaca u kantonu Schaffhausen (Mieterverband Kanton Schaffhausen): Pravni savjeti o pitanjima najma. Korisne brošure o raznim temama, kao što su npr. dodatni troškovi. Savjeti su besplatni za članove; učlanjivanje je moguće sa trenutnim efektom.*
- *Arbitražna služba za pitanja unajmljivanja Schaffhausen (Schlichtungsstelle für Mietsachen Schaffhausen): Arbitražni organ za sporove po osnovu najma i zakupa stambenih i poslovnih prostora.*
- *Kanton Schaffhausen – Ured za naplatu i stečaj (Betriebs- und Konkursamt): Izvod o naplati duga može se zatražiti online.*

13

INFRASTRUKTURA

Postoje različiti operateri za telefon, internet i kablovsku televiziju. Koje ponude možete iskoristiti zavisi od regije ili mjesta gdje živite. Usluge i cijene variraju, isplati se usporediti. Ako želite da instalirate satelitsku antenu, prvo to razjasnite sa svojim stanodavcem ili pitajte svoje komšije/susjede. Javni pristup internetu dostupan je, na primjer, u gradskoj biblioteci u Schaffhausenu. Napon električne mreže iznosi 230 Volt. Adapteri za utičnice su dostupni kod specijalizovanih prodavača.

OSIGURANJE PREDMETA U KUĆANSTVU I OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI

Veoma se preporučuje da sklopite osiguranje predmeta u kućanstvu i osiguranje od odgovornosti. U nekim ugovorima o najmu ovo je čak i obavezno. Ove polise osiguranja pokrivaju određene štete. Na primjer, ako prepuna kada uzrokuje štete usljed vode ili ako nastane pukotina u sudoperu.

- *Savezni ured za stanovanje (Bundesamt für Wohnungswesen BWO) – «Stanovanje u Švajcarskoj/Švicarskoj»: Informaciona brošura sa centralnim informacijama, sve u vezi stanovanja. Dostupna je na raznim jezicima.*

14

ZAJEDNIČKI ŽIVOT U STAMBENOJ ZGRADI

Da bi suživot u stambenoj zgradi dobro funkcionirao, svi stanari moraju biti obzirni jedni prema drugima. Najvažnije tačke obično su zapisane u kućnom redu.

Vremena mirovanja

Noćni mir obično traje od 22 do 7 sati, a podnevni mir od 12 do 13 sati. Nedjeljom i državnim praznicima također treba izbjegavati buku. Generalno bi TV i muzički uređaji u stanovima trebali da budu podešeni na sobnu glasnoću. Ako želite proslaviti zabavu, najbolje je da unaprijed obavijestite svoj komšiluk.

Zajedničke prostorije

Svim stanarima na raspolaganju su ulaz, stepenište, vešeraj, odlagališta i sl. Važno je da ove zajedničke prostore ne zatrpate svojim stvarima i da pazite na čistoću. U mnogim zgradama postoje posebni propisi, ko i kada može koristiti vešeraj. Pušenje je obično zabranjeno na stepeništu, liftu i u zajedničkim prostorijama.

Ako dođe do nekih problema

Ako se nešto pokvari, kontaktirajte nadležne za održavanje zgrade ili stanodavca/upravu nekretnine. Pogotovo u većim zgradama, nadležno lice za održavanje je tu za manje popravke, ali i za sigurnost i održavanje. Stanarka ili stanar mora sam izvršiti i platiti jednostavne popravke ili čišćenje. Na primjer, kada je u pitanju zamjena filtera u napi, posudi za pečenje ili crijevu za tuširanje.

Ako se pojave poteškoće sa komšilukom/susjedstvom i dijalog više nije dovoljan, možete razgovarati sa svojim održavateljem zgrade ili sa upravom. Ako se ne nađe rješenje, možete se obratiti arbitražnom odboru za iznajmljivanje ili savezu najmoprimaca.

STAMBENO VLASNIŠTVO

Kupovina građevinskog zemljišta i stambene imovine od strane stranih državljana podliježe određenim ograničenjima. Međutim, nije vam potrebna dozvola za kupovinu stambene nekretnine za vlastite stambene potrebe. Kantonalni zemljišnoknjižni ured ili Vaš agent za nekretnine će vas obavijestiti o propisima kojih se morate pridržavati prilikom kupovine zemljišta ili stambene nekretnine. Od saveza vlasnika kuća ili saveza Casafair možete dobiti informacije o vlasništvu kuće, imati priliku dobiti pravni savjet ili dobiti informacije o ekološki prihvatljivom stanovanju.

PRISTUP MEDIJIMA

Priključak na telefon i Internet

Švajcarska/Švicarska ima dobro razvijenu telekomunikacionu mrežu. Pristup telefonu i Internetu je zagarantovan praktično svuda. Za priključak na telefon i Internet morate se registrovati kod operatera.

Radio i televizija

Prijem radijskih i televizijskih programa se plaća. Ovu naknadu naplaćuje Serafe. U principu, sva domaćinstva u Švajcarskoj/Švicarskoj podliježu ovoj naknadi, bez obzira da li posjeduju uređaj ili ne.

KUĆANSTVO I ZAŠTITA OKOLINE

Pravilnim zbrinjavanjem otpada doprinosimo zaštiti naše okoline. Vaša opština će vas obavijestiti o ekološki prihvatljivom zbrinjavanju otpada i pružiti vam informacije o mjestima sakupljanja, danima prikupljanja i još mnogo toga. Finansiranje se vrši preko naknada za otpad. Sastoji se od osnovne naknade i naknade za količinu. Reciklažni materijal se može besplatno predati na sabirnim mjestima.

Kućni otpad

Odvoz kućnog otpada se naplaćuje u svim opštinama u kantonu. Taksene vreće ili bonovi su dostupni u opštinskim upravama, poštama i raznim trgovinama.

Zeleni otpad

U raznim opštinama, organski otpad (zeleni otpad) se može zbrinjavati odvojeno od ostalog kućnog otpada bez naknade.

Staklo, limenke (bijeli lim), PET, aluminijum i jestivo ulje

Staklo, limenke, PET boce za piće, aluminijum i jestivo ulje moraju se zbrinjavati preko sabirnih mesta sa kontejnerima ili u maloprodajnim radnjama. Detaljne informacije o zbrinjavanju kabastog otpada, hemikalija, tekstila itd. mogu se naći u dokumentima opštine.

Papir i karton

Stari papir i karton se periodično prikupljaju ili se mogu odložiti na za to predviđena mjesta za zbrinjavanje. Datume prikupljanja možete pronaći u dokumentima dotičnih opština ili u dnevnoj štampi.

Baterije

U Švajcarskoj/Švicarskoj su potrošači dužni da ih vrate, a trgovci u maloprodaji dužni su ih besplatno preuzeti za sve baterije, ponovo punjive baterije i automobilske akumulatore. Baterije uređaja mogu se vratiti u gotovo sve maloprodajne objekte.

Električni i elektronski uređaji

Svi uređaji na električni pogon i pribor mogu se predati na zbrinjavanje na prodajnim mjestima uređaja iste vrste. Čak i bez nove kupovine i bez obzira na marku, povrat je besplatan.

- ▶ *Kanton Schaffhausen - Međukantonalna laboratorija: Informacije o zbrinjavanju svih vrsta otpada.*
- ▶ *Savezni ured za okoliš (Bundesamt für Umwelt BAFU): Uputstva u vezi opšte i opće informacije o zbrinjavanju otpada.*

16

SPORI SAOBRAĆAJ: KRETANJE PJEŠICE ILI BICIKLOM

Bicikl ili „Velo“ je popularno prijevozno sredstvo u Švajcarskoj/Švicarskoj. Biciklističke staze su dobro označene ili su označene žutom bojom na ulicama, kako bi se biciklisti bezbednije kretali u saobraćaju. Preporučljivo je da sklopite osiguranje od odgovornosti kako biste se osigurali u slučaju štete trećih osoba sa biciklom. Dodatna pravila vrijede za električne bicikle (e-bike).

I pješaci bi trebali proći kroz saobraćaj što bezbednije. Pješaci na pješačkom prijelazu generalno imaju prednost. Djeca koja pješice idu do škole postaju samostalnija, imaju društvene kontakte i na taj se način kreću svaki dan. Zato saobraćajna policija Schaffhausena obučava djecu iz vrtića/obdaništa i učenice i učenike kako da se pravilno ponašaju u saobraćaju.

- ▶ *Fussverkehr Schweiz: Pješački saobraćaj Švajcarska/Švicarska brine o problemima pješaka i zalaže se za planiranje saobraćaja prilagođenog pješacima.*
- ▶ *Pro Velo Schaffhausen: Pro Velo je posvećen promoviranju bicikala kao zdravog, ugodnog i ekološki prihvatljivog prijevoznog sredstva u regiji Schaffhausen. Na web stranici ćete pronaći mnogo korisnih savjeta za vožnju biciklom u regiji. Pro Velo Schaffhausen organizuje razmjenu bicikala i tečajeve vožnje.*
- ▶ *Schweiz Mobil: Nacionalna mreža za spori saobraćaj. Na primjer, biciklističkim rutama (Veloland), pješačkim stazama itd. može se pristupiti na početnoj stranici i planirati online.*
- ▶ *Schulweg bildet: Preporuke za roditelje kako svojoj djeci omogućiti da samostalno i bezbedno dođu u školu bez roditeljskog taksija.*

JAVNI SAOBRAĆAJ

U Švajcarskoj/Švicarskoj postoji dobro razvijena i efikasna mreža javnog prijevoza, koja opslužuje i male zajednice. Red vožnje željeznice, autobusa i brodova su međusobno usklađeni. Mnogi putnici preferiraju željeznicu, posebno za veće udaljenosti, kao i za putovanje na posao ili školu. Postoji raznovrsna ponuda i pretplate uz koje možete jeftino koristiti javni prijevoz. Posebno je popularna pretplata Halbtax, koja vam omogućava da koristite javni prijevoz u pola cijene. Djeca do 6 godina putuju besplatno. Starija djeca do 16 godina mogu besplatno putovati sa juniorskom kartom u pratnji roditelja ili s dječjom zajedničkom putnom kartom u pratnji druge odrasle osobe. Kod nekih opština možete dobiti povoljne dnevne karte za cijelu Švajcarsku/Švicarsku.

- ▶ *Schweizerische Bundesbahnen (SBB): Informacije o pretplatama i popustima na karte kao i online red vožnje za cijelu Evropu.*

Regionalni saobraćaj u Schaffhausenu

Ako želite ići sa sela u grad u Schaffhausenu (i obrnuto), brzo ćete stići na odredište. U svakoj opštini postoje željezničke ili autobuske veze. Ako želite putovati malo opuštenije, na raspolaganju su vam razne brodske veze na Rajni. Regija Schaffhausen je priključena tarifnoj asocijaciji OSTWIND. U tarifnoj mreži važi zonska tarifa, što znači da putnik jednom kartom može putovati na svim linijama u definisanim zonama u roku važenja. To znači da ne morate da kupujete novu kartu kada prelazite sa željeznice na autobusku liniju, ako je relevantna zona već kupljena.

- ▶ *Saobraćajne usluge Schaffhausen (Verkehrsbetriebe Schaffhausen VBSH): Informacije o gradskim i regionalnim redovima vožnje kao i o kartama i pretplatama u tarifnoj asocijaciji OSTWIND.*
- ▶ *Švajcarska/Švicarska Brodarska Kompanija Untersee i Rajna (Schweizerische Schifffahrtsgesellschaft Untersee und Rhein): Vozni redovi i predloženi izleti*
- ▶ *Švajcarska/Švicarska Savezna Željeznica (Schweizerische Bundesbahnen SBB): Putovanje sa smanjenom pokretljivošću: Informacije i ponude za putovanja bez barijera za osobe sa ograničenom pokretljivošću.*

VOŽNJA AUTOMOBILOM U ŠVAJCARSKOJ/ŠVICARSKOJ

Vozačka dozvola i bezbjednost u saobraćaju

Strane vozačke dozvole važe u Švajcarskoj/Švicarskoj godinu dana od dana ulaska u zemlju. U tom roku treba da se podnese zahtjev za švajcarsku/švicarsku vozačku dozvolu u kantonalnom uredu za cestovni/drumski i plovni saobraćaj. Informišite se o važećim saobraćajnim propisima u Švajcarskoj/Švicarskoj!

Obavezna vinjeta

Vinjeta je obavezna kod putovanja autoputevima i autocestama. Vinjeta se može kupiti u carinarnicama, poštama, benzinskim pumpama, garažama i poslovnica TCS-a, kao i u kantonalnim službama za drumski/cestovni saobraćaj.

Osiguranje motornih vozila

Osiguranje od odgovornosti je obavezno za sva motorna vozila kao što su automobili, motocikli, motorizirani bicikli i e-bicikli do 45km/h, kao i za brodove. Osiguranje motornih vozila može se proširiti raznim dodacima.

Uvoz stranih vozila u Švajcarsku/Švicarsku

Ako uđete u Švajcarsku/Švicarsku i uvozite vozilo iz inostranstva, odmah registrirajte svoje vozilo kod švajcarske/švicarske carine. Vozila ne moraju biti registrovana u prvih dvanaest mjeseci od vašeg ličnog ulaska u Švajcarsku/Švicarsku, ako su strane tablice važeće i ako postoji osiguranje.

Međutim, svako ko ima prebivalište u Švicarskoj duže od godinu dana mora registrovati uvezeno vozilo u Švajcarskoj/Švicarskoj. Sva motorna vozila i prikolice moraju biti službeno pregledani prije nego što se registruju za saobraćaj u Švajcarskoj/Švicarskoj. Kontaktirajte kantonalni ured za drumski/cestovni saobraćaj u ranoj fazi kako biste se informirali o zahtjevima za registraciju i potrebnim dokumentima.

- ▶ *Kanton Schaffhausen - Ured za cestovni/drumski i plovni saobraćaj (Strassenverkehrs- und Schifffahrtsamt): Informacije u vezi vozačke dozvole, bezbjednosti u saobraćaju itd.*

ZRAČNI SAOBRAĆAJ

Internacionalni aerodrom Zürich-Kloten nalazi se u blizini i brzo je dostupan. Do aerodroma je potrebno oko 30 minuta autom i 40 minuta direktnom željezničkom vezom. Praktično svaka važna ekonomska metropola ima svakodnevne letove iz Züricha. Sam aerodrom je dobro povezan sredstvima javnog prijevoza. Prijava je moguća direktno na željezničkoj stanici Schaffhausen. Tamo ćete dobiti i svoju boarding kartu.

PUTOVANJE PREKO GRANICE - CARINSKI PROPISI

Obližnje inostranstvo vas poziva na izlete. Nemojte zaboraviti da prelazite državnu granicu i da sa sobom morate ponijeti odgovarajuća dokumenta. Informacije o carinskim propisima možete dobiti u švajcarskoj/švicarskoj carinarnici.

- ▶ *Savezni ured za carinu i graničnu sigurnost (Bundesamt für Zoll und Grenzsicherheit BAZG): Informacije za fizička lica i firme iz Konfederacijske carinske uprave.*

18

PRONALAZENJE RADNOG MJESTA

Pristup tržištu rada je zakonski regulisan i zavisi od vašeg boravišnog statusa. Za pronalazjenje radnog mjesta preporučuje se kombinacija različitih metoda pretraživanja:

- traženje raspisanih radnih mjesta na internetu;
- Upotreba centralne platforme
- šaljite spontane prijave kompanijama;
- kontaktirajte agencije za posredovanje radnih mjesta;
- pitajte ljude iz vašeg okruženja
- prijavite se na ponuđena radna mjesta u novinama;
- prijavite se kod regionalnog centra zapošljavanje (RAV).

- ▶ *Centar za posredovanje radnih mjesta (Arbeitsvermittlungszentrum RAV) Schaffhausen: Kompetencije Regionalnog centra za Posredovanje radnih mjesta su besplatno dostupne osobama koje traže posao sa prebivalištem u kantonu Schaffhausen.*

KAKO SE KANDIDIRATI U ŠVAJCARSKOJ/ŠVICARSKOJ?

U Švajcarskoj/Švicarskoj prijava uključuje pisani CV (životopis) i motivaciono pismo. Za prijavu su važne i reference za posao i potvrde o zaposlenju, potvrde o obuci i diplome, koje su priložene uz dosije. Prijave se često moraju podnositi online.

Na Internetu možete pronaći korisne savjete za sastavljanje dosijea.

- ▶ *Informacioni centar za karijeru (Berufsinformationszentrum BIZ) Schaffhausen - Savjetovalište za karijeru za odrasle: U savjetovalištu za karijeru razjasnit ćete svoju početnu poziciju i razviti ideje o mogućim profesionalnim ciljevima kao i o obuci i daljem obrazovanju.*
- ▶ *berufsberatung.ch: Opšte informacije o naukovanju, karijeri i poslu, savjeti za prijavu za posao, itd. Dokumenti su prevedeni na brojne jezike.*

- ▶ *Udruženje Sastajalište nezaposlenih Schaffhausen (Verein Erwerbslosentreffpunkt Schaffhausen VETS) - Pisarnica: Pomoć kod sastavljanja životopisa (CV-a) i prijave.*
- ▶ *arbeit.swiss: Zentrales Portal für Stellensuchende, Arbeitgebende und Arbeitsvermittler. arbeit.swiss: Centralni portal za tražitelje posla, poslodavce i agencije za zapošljavanje*

PRIZNAVANJE STRANIH DIPLOMA

U Švajcarskoj/Švicarskoj mogu biti priznate razne strane diplome i obuke. U zavisnosti od vaše diplome, kontaktirajte sljedeće službe:

- ▶ *Državni sekretarijat za obrazovanje, istraživanje i inovacije (Staatssekretariat für Bildung, Forschung und Innovation SBFI):*
- ▶ *Koordinacija za priznavanje stranih diploma. Švajcarska/Švicarska konferencija kantonalnih pedagoških direktora - strane diplome: Priznavanje zanimanja u oblasti obrazovanja.*
- ▶ *Swissuniversities: Informacije o uslovima za upis na švajcarske/švicarske univerzitete.*

PLATA I SOCIJALNI DOPRINOSI

U Švajcarskoj/Švicarskoj su bruto plaće relativno visoke, ali to se odnosi i na troškove života. Ne postoji minimalna plata koja se odnosi na sve radne sektore. Međutim, neki sektori imaju minimalne plate po kolektivnom ugovoru. Od plate se odbijaju obavezni doprinosi za starosno i porodično osiguranje (AHV), invalidsko osiguranje (IV), osiguranje od nezaposlenosti (ALV) i osiguranje od nezgode (UV). U kantonu Schaffhausen zaposleni i poslodavci uplaćuju doprinose u kantonalni socijalni fond. Od godišnjeg prihoda od oko 20.000 Fr. dodatno se odbijaju doprinosi za osiguranje profesionalne penzije (tzv. 2. stub) kao dodatak na AHV. Sveukupno, odbici za obavezno socijalno osiguranje čine oko 15-20% prihoda.

- ▶ *Savezni ured za socijalna osiguranja (Bundesamt für Sozialversicherungen BSV): Stope doprinosa.*

GUBITAK RADNOG MJESTA

Svaka zaposlenica ili zaposlenik koji žive u Švicarskoj/Švicarskoj i ostanu bez radnog mjesta, imaju pravo na beneficije iz osiguranja, takozvane dnevnice, pod uslovom da su ispunjeni neophodni uslovi. Važeća boravišna dozvola i najmanje 12 mjeseci plaćenog radnog odnosa u posljednje dvije godine prije registracije su centralni uslovi za isplatu dnevnica. Ako ne možete ponovo naći posao odmah nakon prestanka radnog odnosa, trebate se odmah prijaviti u Regionalni centar za zapošljavanje (RAV) – idealno bi bilo tokom otkaznog roka. Tamo ćete dobiti informacije o sljedećim koracima koje morate preduzeti.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Služba za zapošljavanje: Savjeti u slučaju nezaposlenosti, posredovanje radnih mjesta, kontakt osoba za radne dozvole za strance, druga pitanja u vezi rada u Švicarskoj/Švicarskoj.*
- ▶ *Regionalni centar za zapošljavanje (Regionales Arbeitsvermittlungszentrum RAV): Servisni centar za osobe koje traže posao i za poslodavce.*

RADNI USLOVI

Švicarska/Švicarska je poznata po svojim dobrim radnim uslovima. Međutim, oni su različito regulisani ovisno o profesiji i djelatnosti. Na vrijeme se informišite o važećim uslovima rada. Ugovorom o radu uređuje se vrsta posla koji se obavlja, radno vrijeme, probni rad, otkazni rok, praznici, plata, osiguranje od profesionalne odgovornosti i penzioni fond. Kolektivni ugovori o radu (GAV) postoje u određenim sektorima. GAV je pisani sporazum između jednog ili više poslodavaca ili njihovih profesionalnih udruženja i sindikata. Sadrži odredbe o odnosu između poslodavaca i zaposlenih, kao i odredbe koje su namijenjene ugovornim stranama GAV-a.

- ▶ *Državni sekretarijat za ekonomiju (Staatssekretariat für Wirtschaft SECO): Informacije o radu.*
- ▶ *Državni sekretarijat za pitanja migracije (Staatssekretariat für Migration SEM): Informacije za strane radnike o radu u Švicarskoj/Švicarskoj.*
- ▶ *Kanton Schaffhausen – Inspekcija rada: Inspekcija rada je savjetodavni, servisni, kompetentni i izvršni centar za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, kao i za kontrolu radnog vremena i odmora.*

19

ZAŠTITA OD OTKAZA

Zakon štiti zaposlene od otkaza u slučaju bolesti, nesreće, trudnoće ili materinstva. Otkaz je tokom ovog perioda generalno nevažeći. Međutim, u slučaju nepravednog otpuštanja iz drugih razloga, zaposlenik ne može biti reintegriran u kompaniju; Na sudu se može samo tražiti plaćanje odštete.

- ▶ *Radnički sekretarijat (Arbeitersekretariat) Schaffhausen: Pravno Savjetovalište, prvo savjetovanje je besplatno.*

RAD NA CRNO

Zaposlenim se smatra i neko ko je plaćen za povremene poslove u oblasti čišćenja, čuvanja dece, kućnih poslova i baštovanstva. On ili ona mora posjedovati dozvolu prema imigracionom zakonu i biti registriran u socijalnom osiguranju (ili se sami prijaviti), u suprotnom se radi o ilegalnom radu ili radu na crno. Osoba koja radi na crno nije osigurana za slučaj invalidnosti, nesreće ili nezaposlenosti. Posljedice mogu biti dramatične. Stoga je u interesu zaposlenih da budu prijavljeni.

- ▶ *Državni sekretarijat za ekonomiju (Staatssekretariat für Wirtschaft SECO): Informacije na temu rada na crno, pomoć oko rada na crno, kontakt ponude.*
- ▶ *Kanton Schaffhausen – Rad na crno: Informacije u vezi rada na crno.*

SOCIJALNA SIGURNOST

20

PREVENTIVNA ZAŠTITA U ŠVAJCARSKOJ/ŠVICARSKOJ

Gusta mreža socijalnog osiguranja i javne socijalne pomoći štiti ljude koji ovdje žive i rade i njihovu rodbinu od ekonomskih posljedica bolesti, nesreća, nezaposlenosti, invaliditeta i drugih rizika. Cilj je spriječiti siromaštvo u Švajcarskoj/Švicarskoj. Socijalna sigurnost je važan oslonac švajcarskog/švicarskog državnog uređenja. Fokus je na ličnoj odgovornosti i radu. Socijalna sigurnost u Švajcarskoj/Švicarskoj se zasniva na principu 3 stuba (vidi sliku) i socijalnoj pomoći.

Na taj način osiguravate egzistenciju, ako vi ili vaši rođaci doživite finansijske poteškoće zbog nesposobnosti za rad, nezaposlenosti ili smrti. Osim toga, zagarantovana je starosna penzija. Ako se nađete u socijalnoj nevolji, možete zatražiti pomoć. Informacije možete dobiti od opštine i ureda socijalnog osiguranja Schaffhausena.

- ▶ *Ured socijalnog osiguranja (Sozialversicherungsamt SVA) Schaffhausen: Informacije i formulari za zahtjev o socijalnom osiguranju i za smanjenim premijama za obavezno zdravstveno osiguranje.*
- ▶ *Savezni ured za socijalna osiguranja (Bundesamt für Sozialversicherungen BSV): Informacije o raznim polisama socijalnog osiguranja za imigrante i emigrante.*

Preventiva u Švajcarskoj

1. stup		2. stup		3. stup	
Državna preventiva		Profesionalna preventiva		Privatna preventiva	
Osiguranje egzistencije		Nastavak naučenog načina života		Individualna nadopuna	
AHV Starosno i ostavinsko osiguranje	EL Dodatna plaćanja	BVG Obavezna profesionalna preventiva	Stup 2 b Više obavezna profesionalna preventiva	Stup 3a Vezana preventiva	Stup 3 b Slobodna preventiva
IV Invalidsko osiguranje	EO Odredba nadomještanja zaposlenja				

Preventiva za starost, smrt i invalidnost sastoji se od tri stupa:

1. stup: AHV/IV/EO je osnovno osiguranje. Sve osobe koje žive i/ili rade u Švajcarskoj su obavezno osigurani.

2. stup: U profesionalnoj preventivi (penzijska kasa) su svi posloprimci osigurani od određenog godišnjeg primanja.

3. stup: Privatna preventiva je dobrovoljna i financira se iz ličnih uštedevina.

AHV I IV

Najvažnije socijalno osiguranje je starosno i porodično osiguranje (AHV). U principu, svi ljudi koji žive u Švajcarskoj/Švicarskoj podliježu AHV-u, bez obzira na to da li su švajcarskog/švicarskog ili stranog državljanstva, da li su zaposleni ili ne. Ured za socijalno osiguranje Schaffhausen pruža informacije o normalnoj starosnoj dobi za penzionisanje. Moguće je prijevremeno penzionisanje, tada će se penzija smanjiti. Doprinosi za invalidsko osiguranje (IV) se odbijaju od plate zajedno sa doprinosima za AHV. U slučaju invaliditeta, osiguranje vam daje pravo na pomoć pri reintegraciji na tržište rada ili na penziju. Ako ne zarađujete ili ste samozaposleni, morate uplatiti doprinose direktno Kompenzacionom osiguravajućem fondu.

- ▶ *Pro Senectute Kanton Schaffhausen: Socijalno savjetovanje za starije osobe i članove njihove porodice.*
- ▶ *Pro Infirmis Schaffhausen: Savjeti i podrška osobama sa invaliditetom i članovima njihove porodice, dok ne dostignu dob za AHV.*

Naknada za majčinstvo

Nakon porođaja, zaposlene žene imaju pravo na najmanje 14 sedmica porodiljskog odsustva. Tokom ovog perioda ćete u pravilu primati 80% vaše plate. Da biste to ostvarili morate 9 mjeseci prije porođaja biti osigurani i tokom trudnoće najmanje 5 mjeseci raditi. Detaljne informacije možete dobiti u Uredu za socijalno osiguranje.

Odsustvo za očinstvo

Očevi u radnom odnosu imaju pravo na dvije sedmice roditeljskog odsustva (maks. 14 dnevnica) u prvih šest mjeseci nakon rođenja djeteta.

Profesionalno penzijsko osiguranje BV/penzioni fond

Zaposleni u Švicarskoj moraju se uključiti u penzijski plan svog poslodavca iznad određenog godišnjeg prihoda. Doprinos je između 7% i 18% godišnjeg prihoda. Najmanje polovinu ovih premija mora platiti poslodavac. Samozaposleni ne podliježu ovom zakonu.

Porodični dodaci

U Švajcarskoj/Švicarskoj zaposleni, kao i samozaposleni i nezaposleni imaju pravo na porodične dodatke. Za djecu koja borave u inostranstvu mogu se primijeniti snižene stope. Djeca ostvaruju pravo na dječiji dodatak od prvog dana u mjesecu rođenja do kraja mjeseca u kojem navršive 16 godina. Za djecu na obuci naknade se isplaćuju do završetka školovanja, a najkasnije do navršene 25. godine života.

SOCIJALNA POMOĆ

Svrha socijalne pomoći je izbjegavanje, ublažavanje ili otklanjanje materijalnih i ličnih poteškoća ljudi. Pravo na socijalnu pomoć imate ako ste u ličnim teškoćama, ako nemate dovoljno novca da izdržavate sebe ili svoju porodicu. Socijalnu pomoć primete samo ako sva druga pomoć i podrška nije dostupna ili nije dovoljna. Cilj socijalne pomoći je da uskoro ponovo budete u mogućnosti da se brinete o sebi. Socijalna pomoć nije osiguranje, već podrška države. U kantonu Schaffhausen, kanton i opštine su zajednički odgovorni za regulisanje socijalne pomoći. Ako imate nekih pitanja, u konkretnom slučaju se obratite opštini u kojoj živite.

POREZI

22

PORESKA OBAVEZA

U Švajcarskoj/Švicarskoj se troškovi javnih usluga, kao što su infrastruktura, saobraćaj, obrazovanje, policija i vojska, zdravstvo, socijalno osiguranje itd. uglavnom financiraju iz poreza na fizička lica i kompanije, te preko poreza na dodatnu vrijednost. Na taj način svi doprinose dobrom funkcioniranju javnog života.

KAKO SE NAPLAĆUJU POREZI?

Da bi izračunali porez na dohodak i imetak koji treba platiti, švajcarski/švicarski državljani i osobe sa C dozvolom naseljavanja moraju svake godine popuniti poreznu prijavu. Formulari poreskih prijava se šalju na početku svake godine. Poreska prijava se može popuniti korišćenjem besplatnog poreskog softvera i predati elektronskim putem (e-Filing) ili poštom. Stranim zaposlenima sa poreznim rezidentstvom ili rezidentstvom u Švajcarskoj/Švicarskoj koji niti imaju C dozvolu za naseljavanje niti su oženjeni osobom koja ima švicarsko državljanstvo ili C dozvolu za nastanjivanje, porezi se odbijaju direktno od njihove plate (porez po odbitku). Ovo se odnosi na osobe sa godišnjom boravišnom dozvolom B, tražiocima azila i strane sedmične stanovnike. Osoba koja podliježe porezu po odbitku i dalje mora ispunjavati poreznu prijavu ako podliježe naknadnoj redovnoj procjeni (npr. sa zarađenim prihodom od najmanje 120.000 CHF).

Ako imate nekih pitanja, obratite se lokalnoj poreznoj upravi, savjetodavnom centru ili povjereniku.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Porezna uprava: Mnogo informacija o poreznim pitanjima, online porezni kalkulator, preuzimanje softvera za porez.*
- ▶ *Ekonomska stimulacija u Schaffhausenu – Tax Guide: Priručnik vam na sažet i jasan način pruža podatke za porezni sistem u kantonu Schaffhausen.*

VJENČANJE I PARTNERSTVO

VJENČANJE

Da biste se mogli vjenčati u Švajcarskoj/Švicarskoj, morate imati navršениh 18 godina. Priznaju se samo brakovi zaključeni u matičnoj službi. U kantonu Schaffhausen, matična služba grada Schaffhausena odgovorna je za sva pitanja koja se odnose na sklapanja braka i priznavanje rođenih i umrlih. Obavještava vas o zahtjevima koji moraju biti ispunjeni za sklapanje braka i o potrebnim dokumentima. U Švajcarskoj/Švicarskoj se mogu vjenčati i osobe istog pola.

ŽIVOTNA ZAJEDNICA

Različiti oblici zajedničkog života su u Švajcarskoj/Švicarskoj mogući i legitimni. Mnogi parovi žive nevjenčano (životna zajednica) i imaju zajedničku djecu. Za ove parove postoji mogućnost zaključenja ugovora o životnoj zajednici. To se može ovjeriti kod notara i, na primjer, regulisati brigu o djeci i uzdržavanje djece, šta pripada kome ili kako su troškovi domaćinstva podijeljeni.

RAZDVAJANJE

Razvod braka mogu zatražiti zajedno oba supružnika ili samo jedan bračni drug. Nadležan je okružni porodični sud. Brakovi sklopljeni u inostranstvu takođe se mogu razvesti prema švajcarskom zakonu. Preduslov je da morate imati centar svog života u Švajcarskoj/Švicarskoj i ovdje živjeti najmanje godinu dana. Da li stranci mogu zadržati pravo na boravak nakon razvoda zavisi od različitih faktora. Za informacije o razvodu možete kontaktirati bračno i porodično savjetovanište ili pravno savjetovanište.

- ▶ *Grad Schaffhausen - Matična služba: Informacije o pripremi vjenčanja.*
- ▶ *binational.ch: Informaciona platforma za binacionalne parove i interkulturalne porodice*
- ▶ *Savjetovanište za partnerstvo i trudnoću Schaffhausen (Beratungsstelle für Partnerschaft und Schwangerschaft Schaffhausen): Savjetovanište za parove i životno savjetovanište i informacije o trudnoći, porodu i kontracepciji.*
- ▶ *Pink Cross: Švicarska gej organizacija, širok spektar savjetovanja.*
- ▶ *LOS: Lezbejska organizacija Švajcarske/Švicarske.*
- ▶ *Transgender Network Switzerland: Informacije i savjeti na temu transrodnosti.*
- ▶ *InterAction: Informacije i savjeti o interseksualnim pitanjima/interseksualnim osobama.*

23

24

PRAVO NA SLOBODAN IZBOR PARTNERA - PRISILNO SKLAPANJE BRAKA I PRINUDNI BRAK

U Švajcarskoj/Švicarskoj postoji pravo slobodnog izbora partnera ili partnerke. Porodice ili drugi ljudi stoga nemaju pravo prisiljavati žene ili muškarce da se vjenčaju protiv njihove volje. Prinuda krši osnovna ljudska prava i švajcarski/švicarski savezni ustav i kažnjiva je. Brak koji je sklopljen pod prinudom takođe može biti proglašen nevažećim od strane vlasti, bez obzira da li je sklopljen u zemlji ili u inostranstvu.

NASILJE U PORODICI

Nasilje u porodici nije dozvoljeno u Švajcarskoj/Švicarskoj i krivično se goni. Nasilje u porodici odnosi se na fizičko, psihičko ili seksualno nasilje u porodici ili u trenutnoj ili rastavljenoj vezi. Žrtve nasilja u porodici dobijaju podršku i savjete – od psihološkog suočavanja s iskustvom nasilja do razjašnjavanja pravnih pitanja i posredovanja hitnog smještaja. Osobe koje počine nasilje i koje su sklone nasilju dobijaju podršku u razvijanju novih opcija za djelovanje kako bi se nasilje okončalo ili da do njega uopšte ni ne dođe.

- ▶ *Stručna služba za žrtve nasilja Schaffhausen (Fachstelle für Gewaltbetroffene Schaffhausen FSGB): Besplatno i anonimno savjetovanje za žrtve za žene, muškarce, djecu i mlade. Između ostalog za slučajeve prisilnog sklapanja braka, prisilnog braka i nasilja u porodici.*
- ▶ *Stručna služba za počiniocce nasilja, Schaffhausen, Konflikt.Gewalt: Besplatni i anonimni savjeti za počiniocce nasilja ili osobe sklonih nasilju*
- ▶ *Stručna služba za pitanja prisilnog sklapanja braka (Fachstelle Zwangsheirat) Švajcarska/Švicarska: Savjetuje i podržava ljude pogođene prisilnim sklapanjem braka i njima bliske osobe.*

PLANIRANJE PORODICE I ROĐENJE

Rođenje djeteta sa sobom nosi mnoge promjene. U regiji Schaffhausen postoje razne ponude koje vas pripremaju za ovaj korak i podržavaju nakon poroda. Svako rođenje se mora prijaviti matičnom uredu grada Schaffhausen. Ako je dijete rođeno u bolnici, bolnica prijavljuje rođenje. U slučaju porođaja kod kuće, babica je dužna prijaviti dijete. Babica pruža stručnu podršku trudnicama, porodiljama i onima koje su nedavno rodile i nudi kontinuiranu njegu od trudnoće preko porođaja do kraja postporođajnog perioda.

- ▶ *Grad Schaffhausen – Matična služba: Informativna brošura i potrebna dokumenta u vezi registracije rođenja.*
- ▶ *Savjetovanište za partnerstvo i trudnoću (Beratungsstelle für Partnerschaft und Schwangerschaft): Savjetovanište za parove i Životno savjetovanište i informacije o trudnoći, porodu i kontracepciji.*
- ▶ *Bolnice u Schaffhausenu: Između ostalog nude pripreme za porođaj za žene i parove.*
- ▶ *Švajcarsko/Švicarsko udruženje babica: Internet platforma za samozaposlene babice u regiji Schaffhausen.*
- ▶ *Brošura «Ovdje su za nas» kantona Schaffhausen: Pregled savjetovaništa za roditelje sa bebama i malom djecom. Brošura je prevedena na brojne jezike.*

RODITELJSTVO

Odgajanje djece je zahtjevan zadatak. U svakodnevnom životu roditelji se stalno pitaju šta je najbolje za njihovo dijete. Život u novom okruženju predstavlja dodatne izazove za porodice. Potrebno im je dodatno orijentacijsko znanje. Razmjena sa drugim roditeljima je pritom veoma korisna.

Postoji široka ponuda za majke i očeve koji žele da razmijene ideje sa drugim roditeljima ili učestvuju u aktivnostima sa svojim djetetom. Neke ponude su posebno osmišljene da omoguće švajcarskim/švicarskim i stranim roditeljima da uspostave kontakt. Postoje i specijalizirana savjetovaništa koja pomažu roditeljima u pitanjima o odgoju, razvoju i zdravlju njihove djece.

- ▶ *wegweiser.sh – informativna platforma Schaffhausena za djecu, mlade i porodice: Na online platformi možete pronaći savjetovaništa, ponude za slobodno vrijeme i njegu, kurseve, kurseve za roditelje i još mnogo toga.*

ODGAJANJE, ZDRAVLJE I RAZVOJ

U Švajcarskoj/Švicarskoj je osam pedijatrijskih pregleda radi provjere razvoja djeteta pokriveno osnovnim osiguranjem u prve četiri godine života. Istovremeno, savjetovanište za majke i očeve roditeljima pruža savjete i podršku. Ako imate nekih pitanja o razvoju i odgoju vaše djece ili u slučaju problema u školi, možete se obratiti raznim savjetovaništima koji će zajedno sa vama pokušati pronaći rješenje.

- ▶ *doktor.ch: Pedijatrijske ordinacije u kantonu Schaffhausen*
- ▶ *Spitex Schaffhausen – Savjetovanište za majke i očeve: Savjetuje po pitanjima zdravlja, razvoja i odgoja Vašeg djeteta (0-5 godina).*
- ▶ *Stručna služba za pedagogiju podrške i logopediju u ranoj dobi (Fachstelle für Heilpädagogik und Logopädie im Frühbereich) Schaffhausen: Pojašnjenje, savjeti i terapija za djecu sa razvojnim abnormalnostima ili invaliditetom od rođenja do polaska u vrtić/obdanište.*
- ▶ *Spitäler Schaffhausen – Psihijatrijska služba za djecu i mlade (Kinder- und Jugendpsychiatrischer Dienst KJPD): Stručna služba za psihološki razvoj djece i mladih i njihovih porodica. Pored pojašnjenja i terapija, KJPD pruža i konsultacije za roditelje i stručnjake.*

FAMILIJA I DJECA

26

- ▶ *Stručna služba Teddybär: Psihološka stručna služba u Schaffhausenu za roditelje i dijete u slučaju pitanja u vezi odgoja i razvoja.*
- ▶ *Kanton Schaffhausen – Školsko pojašnjavanje i savjetovanje (Schulische Abklärung und Beratung SAB): Savjetovanje nastavnika i roditelja o djeci sa problemima u učenju i postizanju uspjeha, posebnim talentima, poteškoćama u odnosima s okolinom ili motivaciji ili nenormalnim društvenim ponašanjem u vrtiću/obdaništu i školi.*
- ▶ *Kanton Schaffhausen – Služba za djecu i omladinu (Kinder- und Jugenddienst KJD): Savjeti i podrška ako se čini da je razvoj djece i mladih ugrožen.*
- ▶ *Savjetovanje mladih Schaffhausen: Savjeti i podrška za probleme u porodici, školi ili na radnom mjestu. Ponuda je namijenjena mladima od 12 do 24 godine, kao i njihovim porodicama, roditeljima, nastavnicima i trenerima.*
- ▶ *Pro Junior Schaffhausen/Thurgau: Organizuje događaje i pruža materijalnu podršku porodicama i djeci.*
- ▶ *Informacije za roditelje:*
 - *Pismo roditeljima Pro Juventute: Praktične informacije o ishrani, njezi, razvoju i odgoju. Prevedene na više jezika. Možete dobiti preko savjetovališta za majke i očeve ili u vašoj opštini*
 - *Parentu: Aplikacija informira roditelje na 15 jezika o razvoju djeteta od rođenja do njegovog 16. rođendana.*

SKRB I OBRAZOVANJE VAN PORODICE

Porodicama u kantonu Schaffhausen na raspolaganju je različita dopunska ponuda i podrške porodici. Oni se kreću od savjetovališta do usluga čuvanja djece, grupa za malu djecu ili grupa za igru do centara za dnevni boravak i brige nakon škole. Koristite ovu ponudu! Oni vašoj djeci pružaju priliku da ostvare prve kontakte sa drugom djecom, a vama pružaju dobru priliku da upoznate druge porodice.

- ▶ *Porodični centar Schaffhausen*
Porodični centar na Kirchhofplatzu je mjesto gdje se majke, očevi, bake i djedovi i drugi staratelji s malom djecom mogu sastajati i sklapati kontakte. Tu je, između ostalog, bistro sa igralištem, centar za podršku majkama i očevima, informativni centar i prostorije koje se mogu koristiti za kurseve i manifestacije.
- ▶ *Grad Schaffhausen – Rano djetinjstvo: Stručna služba za rani razvoj posvećeno je obrazovanju, brizi i odgoju male djece do polaska u vrtić/obdanište. Stručna služba se zalaže za dobre opšte uslove i visok kvalitet ustanova za njegu. Informira, koordinira i povezuje ljude i organizacije uključene u rano obrazovanje u gradu.*
- ▶ *Opština Neuhausen – Rano djetinjstvo: Stručna služba Rano djetinjstvo pruža podršku porodicama s djecom do šest godina sa savjetima i uslugama podrške u opštini. Redovno organizuje događaje za porodice, kao i sedmični kafić za roditelje i djecu.*
- ▶ *Poticaj komšiluka/susjedstva Schaffhausen: Okružno odjeljenje za poticanje susjedstva/komšiluka u gradu Schaffhausen upravlja porodičnim centrom i nekoliko sastajališta za susjedstvo.*
- ▶ *Komisija za djecu i mlade Thayngen – thayngen4kids: Informacije o ponudama za djecu, mlade i porodice u Thayngenu i okolici.*

Dodatna porodična skrb i ostala ponuda

Za skrb vaše djece u Schaffhausenu Vam na raspolaganju stoje vrtići/obdaništa (KiTa), porodice koje se po danu brinu za djecu, centri za njegu nakon škole i ponuda dnevnih obroka. Zavisno od potreba, djeca se tamo čuvaju cijeli dan ili na nekoliko sati. Sve ponude se naplaćuju. U nekim Opštinama institucije su subvencionirane. Vaša opština će vas obavijestiti o tome šta je dostupno u bližjoj okolini i dati informacije o sudjelovanju u troškovima.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Služba za sport, porodicu i mlade: Pored usluge nadzora kod porodične i školske skrbi, ova služba nudi pregled ustanova za njegu u kantonu.*
- ▶ *Grad Schaffhausen – Njega djece i mladih: Informaciona platforma grada Schaffhausen u vezi vrtića/obdaništa, cjelodnevne skrbi za učenike, dnevnih obroka i ostale ponude za brigu o djeci.*
- ▶ *Zweidihei – Udruženje za brigu o djeci: Skrb o djeci u porodicama preko dana.*
- ▶ *Crveni križ Schaffhausen: Olakšice za porodice, aranžmani za čuvanje djece.*

Igraonice

U igraonicama, djeca se kroz igru podstiču u njihovom jezičnom i socijalnom razvoju prije polaska u vrtić/obdanište. Igraonica se obično održava dva puta sedmično u trajanju od 2 do 4 sata. Orijentacija igraonica u Schaffhausenu je vrlo raznolika, na primjer postoje grupe koje se sastaju u šumi ili na farmi ili koje imaju poseban fokus na razvoju jezika.

- ▶ *Stručne i kontakt službe igraonica Schaffhausen (Fach- und Kontaktstelle Spielgruppen Schaffhausen): Spisak igraonica i opšte informacije o igraonicama.*

MuKi- / VaKi- / ElKi-sportska gimnastika

Sportska gimnastika roditelje i djecu, majke i djecu, očeve i djecu, namijenjena je za malu djecu u dobi od 3-5 godina. Kroz zajedničko sportsko gimnasticiranje kroz igru se potiče zdravlje i pokretljivost.

USVAJANJE JEZIKA

Mnogi roditelji nisu sigurni, koji jezik bi trebali naučiti svoju djecu u novom okruženju. Prema sadašnjim saznanjima roditelji bi trebali da govore svoj prvi jezik (maternji jezik) sa svojom decom i da neguju ovaj jezik.

Istovremeno, roditelji mogu podržati svoju djecu u usvajanju lokalnog jezika. To prije svega znači da svojoj djeci omogućavate kontakt sa drugom djecom i, na primjer, prijavite za neku igraonu ili vrtić/obdanište.

- ▶ *Integres – Stručna integraciona služba regije Schaffhausen: Savjetovalište za migrante o svim svakodnevnim pitanjima. Posredovanje ponude jezične podrške.*
- ▶ *migesplus.ch – Portal za ravnopravnost zdravstvenih mogućnosti: Razgovaraj sa mnom i poslušaj me: Vodič za roditelje sa prijedlozima kako podržati djecu u učenju govora. Knjižica sadrži praktične savjete o tome kako djeca mogu dobro odrastati uz dva ili više jezika. Prevedena na mnogobrojne jezike.*
- ▶ *Švajcarski institut za medije za djecu i mlade (Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien SIKJM) – Promovisanje čitanja u porodici: Vodič za roditelje o tome kako se djeca mogu podržati u promovisanju jezika i čitanja. Prevedena na mnogobrojne jezike.*

PONUĐA ZA MLADE

Kanton Schaffhausen se posvećuje brizi o mladim ljudima. Stručna služba za podršku djece i mladih umrežava opštine i udruženja za rad sa mladim ljudima. Ona im pruža podršku informacijama i savjetima. Grad Schaffhausen i druge opštine podržavaju mlade kroz rad s mladima.

- ▶ *Grad Schaffhausen – Rad s mladima: Omladinski rad redovno se kreće po gradskim javnim prostorima, nudeći jednostavne mogućnosti kontakta. Ponude, programi i projekti rada s mladima posvećeni su uspešnim aktivnostima u slobodno vrijeme i ličnom razvoju.*
- ▶ *Udruženje za pitanja mladih, prevenciju i pomoć kod ovisnosti (Verein für Jugendfragen, Prävention und Suchthilfe VJPS): Stručna služba za promociju zdravlja, prevenciju i savjetovanje o ovisnosti u Schaffhausenu.*
- ▶ *Parlament mladih Schaffhausen: Platforma za političku participaciju mladih.*

28

OBRAZOVNI SISTEM U KANTONU SCHAFFHAUSEN

U kantonu Schaffhausen djeca prvo pohađaju osnovni nivo (dvije godine vrtića/obdaništa, šest godina osnovne škole), a zatim sekundarni nivo (realna gimnazija ili srednja škola).

Nastava je do i uključujući sekundarni nivo II besplatna. Školski materijal se naplaćuje od sekundarnog nivoa II.

OBAVEZNO VRIJEME ŠKOLOVANJA

Pohađanje vrtića/obdaništa počinje najranije od 4. godine. U vrtiću/obdaništu se poseban naglasak stavlja na učenje kroz igru, društveni kontakt i usvajanje jezika. Osnovna škola počinje od 6. godine. Pohađanje osnovne škole obično traje šest godina. Nakon toga slijedi prelazak u realnu gimnaziju ili srednju školu (sekundarni nivo I). Djeca sa smetnjama u razvoju pohađaju specijalnu školu ili su integrisana u redovno odjeljenje.

SARADNJA ŠKOLE I RODITELJA

Roditelji su prvenstveno odgovorni za odgoj i obrazovanje svoje djece. Oni su dužni da svoju djecu upišu u školu i da se pobrinu da pohađaju školu, drže se rasporeda i školskih pravila. Oni također moraju osigurati da djeca rade domaće zadatke i da im na raspolaganju budu potrebni uslovi.

Saradnja između škole i roditelja je od centralnog značaja u Švajcarskoj/Švicarskoj. Roditelje škola redovno poziva na roditeljske sastanke i roditeljske večeri. Vaše učesće je važno kako biste mogli dobro pratiti svoju djecu kroz školske dane i kako bismo zajedno pronašli rješenja, ako imaju problema u školi ili prilikom odabira zanimanja.

► *Kanton Schaffhausen – Odjel za obrazovanje: Informacije u vezi školskih tema. Ako imate konkretna pitanja o školi vaše djece, obratite se opštini u kojoj živite*

OBAVEZNA OSNOVNA ŠKOLA

Prestepen	Primarni stepen	Sekundarni stepen I	Sekundarni stepen II	Tercijalni stepen
Dječji vrtić/obdanište	Osnovna škola	Srednja realna škola	Srednja škola (kantonalna) Obrazovanje za zanimanja Stručna matura	Univerzitet ETH Stručna viša škola viša stručna škola
2 godine	6 godina	2-3 godine	2-4 godine	2-6 godine

NEMAČKI KAO DRUGI JEZIK (DAZ) I UVODNI ČASOVI ZA STRANE GOVORNIKE (EFF)

Ako vaše dijete krene u školu sa malo ili nimalo znanja njemačkog, škola nudi različite oblike podrške. Odgovarajuću mjeru preduzimaju nastavnik i odgovorna osoba za DaZ. Djeca su u prvom redu integrirana u redovno odjeljenje i dobijaju dodatne časove njemačkog. Pojedine opštine imaju uvodne časove za strane govornike (Eff).

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Schulportal: Njemački kao drugi jezik: Informacije o početnoj i naprednoj podršci za djecu-strane govornike u redovnim školama.*

NASTAVA MATERNJEG JEZIKA I KULTURE (HSK)

Dobro poznavanje prvog jezika pomaže učenicima i učenicima koji govore strani jezik u usvajanju drugih jezika. Razni konzulati i privatne organizacije stoga nude kurseve za djecu i mlade, stranim govornicima, na njihovom maternjem jeziku i kulturi. Kursevi uglavnom započinju u drugom razredu. Pojedini nositelji kurseva nude kurseve i u ranijoj fazi. Prijava se obično vrši preko javne škole. HSK ocjena se može unijeti u školsko svjedočanstvo svakog semestra.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Školski portal: Izvorni jezik i kultura: Informacija o HSK nastavi i aktuelni kursevi.*

PRIVATNE ŠKOLE

U Schaffhausenu, neke privatne škole nude nastavu prema alternativnim školskim sistemima: International School of Schaffhausen ISSH predaje prema nastavnom planu organizacije International Baccalaureate Organization (IBO); nastava se održava na engleskom jeziku. Škola Waldorf nudi nastavu prema Waldorf pedagogiji. Škola na rubu grada je cjelodnevna škola za 1.-9. školsku godinu. Udruženje Waldläufer u mjestu Neuhauser Wald nudi osnovni stepen (1. vrtić/obdanište do 2. razreda). U mjestu Hallau postoji tandemska škola za 1. do 6. razred.

- ▶ *International School of Schaffhausen: Svi nivoji od 3. godine života do Diploma Years Curriculum.*
- ▶ *Waldorfschule Schaffhausen Vrtić/obdanište: Od 1. do 5. razreda, vrtić, igraonica i grupa roditelj-dijete.*
- ▶ *Stadtrandschule Schaffhausen: Cjelodnevna škola za 1.-9. školsku godinu.*
- ▶ *Centar za prirodu i obrazovanje Waldläufer: Udruženje je posvećeno ponudi obrazovanja u prirodi u kantonu Schaffhausen.*
- ▶ *Tandemschule: Mala kršćanska privatna škola u mjestu Hallau.*

30

SREDNJE ŠKOLE I STRUKOVNO OBRAZOVANJE - SEKUNDARNI NIVO II

Nakon obaveznog školovanja, mladi mogu završiti srednju školu ili strukovnu obuku. Stručna kvalifikacija je suštinski dio švicarskog obrazovnog sistema.

Osnovna stručna obuka služi za sticanje vještina i znanja potrebnih za obavljanje profesije. Švajcarska/Švicarska ima takozvani "dualni" sistem stručnog osposobljavanja. Pod tim se podrazumijeva paralelna obuka u preduzeću i u strukovnoj školi. Oko 70% svih mladih ljudi započinje svoju karijeru na ovaj način. Preduslov za stručno osposobljavanje je ugovor o naukovanju sa nekim preduzećem. Postoje dva osnovna oblika stručne obuke:

1. Potvrda o osposobljavanju: Osnovna obuka od tri do četiri godine obično se završava završnim ispitom za naukovanje i vodi do savezne potvrde o osposobljavanju. Savezna potvrda o osposobljavanju, zajedno sa završenim proširenim opštim obrazovanjem, vodi do stručne mature.

2. Strukovna potvrda Dvogodišnja osnovna obuka obično se završava ispitom i vodi do savezne strukovne potvrde. Oblikovana je tako da ponude posebno vode računa o praktično nadarenim učenicima.

Stručna matura se može apsolvirati uz naukovanje ili nakon njegovog završetka. Stručna matura omogućava pristup strukovnim visokim školama.

Pohađanje **kantonale škole (gimnazije)** i završena matura je preduvjet za upis na fakultete.

Nakon tri godine opšteg obrazovanja i jedne godine praktičnog iskustva, **srednja strukovna škola** nudi kvalifikaciju stručne mature, koja studentima daje pravo da započnu školovanje na nekoj strukovnoj visokoj školi.

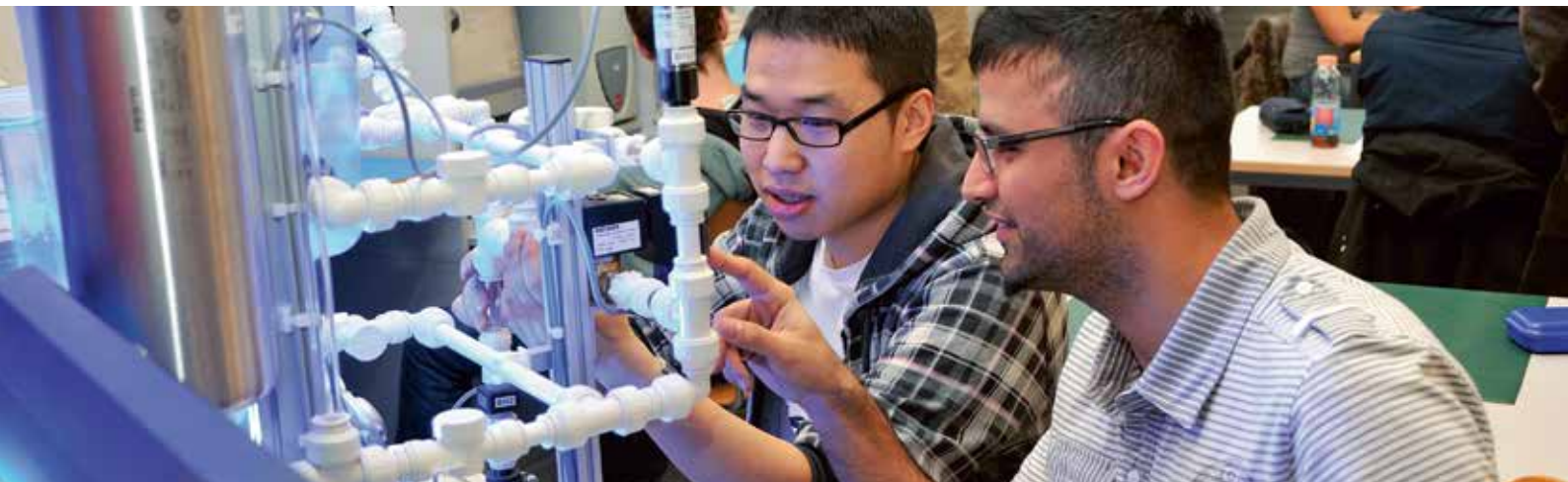
Srednja trgovačka škola vodi do kvalifikacije poslovnog čovjeka/poslovne žene EFZ u kombinaciji sa trgovačkom strukovnom maturom.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Sektor za stručno osposobljavanje i karijerno savjetovanje: Informacije i savjeti o stručnom osposobljavanju i daljem obrazovanju, pomoć oko pitanja o strukovnom obrazovanju i odnosima naukovanja.*
- ▶ *Kantonalna škola Schaffhausen: Kantonalna škola Schaffhausen nudi mogućnost polaganja dvojezične mature (njemački-engleski / njemačko-francuski).*

STUDIRANJE - TERCIJALNI NIVO

Švajcarska/Švicarska ima širok spektar mogućnosti studiranja. Visoko obrazovanje nakon stručnog osposobljavanja ili nakon srednje škole podliježe plaćanju (univerzitet, Švajcarski/Švicarski federalni tehnički univerzitet, pedagoško sveučilište, strukovna visoka škola, viša strukovna škola).

- ▶ *Berufsberatung.ch: Svi podaci u vezi studiranja.*
- ▶ *Perspektiven-Studium: Platforma sa informacijama i projektima o pristupu univerzitetima za izbjeglice.*

INFORMACIJE I SAVJETI O IZBORU ZANIMANJA I O DALJEM OBRAZOVANJU

Strukovni informativni centar (BIZ) je otvoren za stanovništvo Schaffhausena za informacije i savjete o izboru zanimanja, odabiru studija, daljnje karijere i mogućnosti daljeg usavršavanja. Brojni portreti zanimanja mogu se pogledati na početnoj stranici i u BIZ-u na adresi Herrenacker 9. Na licu mjesta se možete savjetovati, bez prethodne prijave. Ukoliko imate dodatnih pitanja, biće dogovoren termin za konsultacije. Tokom savjetovanja korisnici i korisnici bolje upoznaju svoja interesovanja i sposobnosti te razvijaju ideje za profesionalne mogućnosti. Za mlade do 20 godina koji žive u kantonu Schaffhausen, konsultacije su uglavnom besplatne. Savjeti o karijeri su dostupni odraslima. Za osobe koje žive u kantonu Schaffhausen, prve tri konsultacije od 1 sata su besplatne. Daljnje savjetovanje se naplaćuje.

- ▶ *Kantonalni strukovni informativni centar Schaffhausen (Berufs-informationszentrum BIZ): Savjetovanje za profesije, studij i karijeru. Informacije i savjeti o svim pitanjima vezanim za školsko ili stručno osposobljavanje.*

PRIJELAZNI PROGRAM

Svako ko ne može pronaći direktan put do osnovne stručne obuke ili srednje škole nakon obaveznog školovanja može pohađati prijelazni program. Strukovni informativni centar (BIZ) će vas savjetovati o odabiru prave ponude. Centar za stručno osposobljavanje (BBZ) Schaffhausen nudi različite modele u godini za stručnu pripremu. U kantonu Schaffhausen postoji dvostepeni obrazovni program za kasne imigrante i odrasle koji nisu pohađali osnovnu školu u Švajcarskoj/Švicarskoj ili su je pohađali samo kratko. Prva faza se odvija u programu osnovnog obrazovanja JUMA u SAH Schaffhausen sa ciljem prelaska na integracijske kurseve usmjerene na stručnu obuku BBZ-a. Integracioni kursevi se provode kao model sa punim radnim vremenom ili kao dio integracijskog prednaukovanja kao model sa skraćenim radnim vremenom sa školskim i praktičnim komponentama. Cilj ovih ponuda je omogućiti pristup osnovnoj stručnoj obuci u Švicarskoj.

- ▶ *Strukovni obrazovni centar kantona Schaffhausen (Berufsbildungszentrum BBZ): Informacije o raznim ponudama godine za strukovnu pripremu, posebno za BBZ integracijski kurs za mlade ljude iz inostranstva.*
- ▶ *Švicarska organizacija za pomoć radnicima (Schweizerischen Arbeiterhilfswerks SAH): JUMA-B kurs za mlade od 16 do 25 godina, kao i brojne ponude edukacije i podrške za društvenu i profesionalnu integraciju.*
- ▶ *Integraciona pripremna obuka INVOL: Integraciona pripremna obuka je namenjena priznatim izbeglicama, privremeno primljenim osobama, kasnim imigrantima iz EU/EFTA i trećih zemalja, kao i osobama sa zaštitnim statusom S koje su motivisane da završe stručnu obuku u Švajcarskoj/Švicarskoj.*
- ▶ *START! Studium: Pripremni integracioni kurs na univerzitetu Zürich je dvo-semestralni kurs za izbjeglice sa potencijalom da studiraju na univerzitetu. U programu se polaznici pripremaju jezički, stručno i organizaciono za potrebe studiranja u Švajcarskoj/Švicarskoj.*

MEDICINSKA NJEGA

Većina ljudi u Švajcarskoj/Švicarskoj ima porodičnog doktora koji je prvi kontakt za pitanja o vašem zdravlju. Schaffhausen ima dvije bolnice: javnu kantonalnu bolnicu i privatnu kliniku Belair. Upućivanje u bolnicu obično ide preko porodične ljekarke/porodičnog ljekara. U hitnim slučajevima možete i van radnog vremena otići u urgentnu ordinaciju ili hitno odjeljenje Kantonalne bolnice.

- ▶ *Kantonalno udruženje ljekara Schaffhausen: Između ostalog, kontakti sa ljekarima koji rade u Schaffhausenu.*
- ▶ *Udruženje porodičnih ljekara (Hausarztverein) Schaffhausen: Kontakti sa porodičnim ljekarkama i ljekarima, koji rade u regiji.*
- ▶ *Spitäler Schaffhausen: Na ovoj stranici ćete pronaći informacije o kantonalnoj bolnici (uključujući rehabilitaciju i prijelaznu skrb), Psihijatrijskom centru Breitenau i dječjoj i adolescentnoj psihijatriji.*
- ▶ *Privatna klinika Belair Schaffhausen: Privatna klinika u naselju Breite.*

HITNI MEDICINSKI SLUČAJEVI

U kantonu Schaffhausen, vanbolničke hitne usluge pružaju ljekarke i ljekari u samostalnim ordinacijama. Svog porodičnog lekara u hitnim slučajevima možete kontaktirati i tokom uobičajenog radnog vremena ordinacije. Ako su odsutni, saznaćete ime i broj telefona dežurne ordinacije. Izvan radnog vremena možete se obratiti urgentnoj ambulanti Schaffhausen koja se nalazi u urgentnom odjelu Kantonalne bolnice Schaffhausen. Vode ga porodični ljekari u regionu tokom cijelog dana uveče i vikendom. Urgentni odjel u Kantonalnoj bolnici radi 24 h na dan, 365 dana u godini.

▶ **Šta učiniti u hitnim slučajevima:**

Na odgovarajuću urgentnu službu bićete upućeni putem kontrolnog centra na broj telefona 052 634 34 00: To može biti dežurna ordinacija porodičnog ljekara tokom dana, urgentna ordinacija ili hitna pomoć. U hitnim slučajevima opasnim po život pozovite 144.

- ▶ *Služba za razjašnjenje i krizne intervencije (Abklärungs- und Kriseninterventionsstelle KiSH) Služba za razjašnjavanje i intervenciju u kriznim situacijama (KiSH) nudi Psihijatrijske usluge i nalazi se u Psihijatrijskom centru Breitenau. Omogućava kratkoročne ambulantne stručne konsultacije (unutar 24 do maksimalno 48 sati) koje će vam pomoći da prebrodite krizne situacije. Tel.052 634 72 75 (od 17 do 8 sati i vikendom: tel. 052 634 34 34.)*

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE I OSIGURANJE ZA SLUČAJ NESREĆE

U slučaju doseljavanja iz inostranstva, morate u roku od 3 mjeseca sklopiti zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezgode. Ako ste se preselili iz drugog kantona, morate u roku od 30 dana predložiti potvrdu o osiguranju u novoj opštini prebivališta. Zdravstvena osiguravajuća društva imaju zakonsku obavezu da vas prihvate u osnovno osiguranje. Ljudi u radnom odnosu su uglavnom osigurani od nezgoda. Pazite da ne budete dvostruko osigurani. Osnovno osiguranje pokriva troškove liječenja ljekarki i ljekara na opštim odjelima svih bolnica koje su na bolničkoj listi Kantona Schaffhausen. Međutim, dio troškova liječenja uvijek morate platiti sami (u zavisnosti od franšize i visine učešća). Država odobrava sniženje premije osiguranicima, parovima i porodicama skromnih ekonomskih mogućnosti. Ured socijalnog osiguranja kantona Schaffhausen obrađuje zahtjeve za sniženje premije.

Uz osnovno osiguranje, svaka osoba može sklopiti i dodatno osiguranje koje pokriva dodatne usluge, kao što je boravak u bolnici na privatnom odjelu.

- ▶ *Savezni ured za zdravstvo (Bundesamt für Gesundheit BAG): Informacije u vezi zdravlja, osiguranja, itd.*
- ▶ *Ured socijalnog osiguranja (Sozialversicherungsamt SVA) Schaffhausen: Obrasci za podnošenje zahtjeva i informacije o sniženju premija i informacije o socijalnom osiguranju.*
- ▶ *Savezni ured za zdravstvo (Bundesamt für Gesundheit BAG) – Priminfo: Poređenje premija zdravstvenog osiguranja za osnovno osiguranje.*
- ▶ *migesplus.ch – Zdravstveni vodič Švajcarska/Švicarska: Zdravstvena brošura, koju su objavili Savezni ured za zdravstvo i Švajcarski/Švicarski Crveni križ o svim temama vezanim za zdravlje, prevedena na brojne jezike.*

NJEGA ZUBI

Uz nekoliko izuzetaka, stomatološki tretmani nisu uključeni u katalog usluga obaveznog osnovnog osiguranja. Stoga većinu stomatoloških troškova plaćaju sami pacijenti. Za djecu se može sklopiti posebno osiguranje stomatološke zaštite.

U kantonu Schaffhausen djeca i mladi mogu koristiti usluge školske stomatološke ordinacije. Školska stomatološka ambulanta obavlja godišnje preglede djece iz vrtića/obdaništa i učenica i učenika iz vrtića/obdaništa. Pregled je besplatan i obavezan. Sve ostale usluge koje pruža školska stomatološka ordinacija su subvencionisane od strane kantona, tako da se mogu ponuditi po povoljnim uslovima.

Profilaktičarke i profilaktičari posjećuju vrtiće/obdaništa, osnovne škole i orijentacijske škole i podučavaju djecu o oralnoj higijeni i pravilnoj ishrani.

- ▶ *Školska stomatološka klinika u kantonu Schaffhausen: Osim pregleda i tretmana, postoje i informacije o stomatološkoj profilaksi.*

PODRŠKA I NJEGA U KANTONU SCHAFFHAUSEN

Osim fizičkih tegoba, kronične bolesti ili invalidnost uzrokuju mnoge poteškoće u svakodnevnom životu. Starije osobe su također suočene s novim izazovima. Osim njege i podrške kod kuće, postoje i razni alternativni oblici stanovanja, kao što su domovi za penzionere i starački domovi, zajednice penzionera, itd. U Schaffhausenu postoje mnogobrojna savjetovaništa kao što su Pro Senectute ili Pro Infirmis, kao i službe podrške Spitex-a ili Crvenog krsta, koji vam može pomoći u njezi i može vam pomoći savladavanja svakodnevnog života.

- ▶ *Pro Senectute Kanton Schaffhausen: Razna ponuda savjetovaništa, slobodne aktivnosti i pomoć u svakodnevnom životu starijim osobama.*
- ▶ *Pro Infirmis Thurgau-Schaffhausen: Savjeti i podrška osobama sa psihičkim, fizičkim ili kognitivnim ograničenjima i članovima njihovih porodica dok ne dostignu dob za AHV (žene 64 / muškarci 65).*
- ▶ *Liga za rak, Liga za pluća, Liga za reumu i Dijabetes Schaffhausen: Pruža pomoć pogođenima i članovima njihovih porodica u raznim pitanjima.*
- ▶ *Spitex Kanton Schaffhausen: Usluge Spitexa se kreću od zdravstvene i medicinske njege do pomoći u domaćinstvu i socijalne skrbi.*
- ▶ *Švajcarski/Švicarski crveni krst – Kanton Schaffhausen: Nudi različite usluge i pomoć u oblastima zdravstva, socijalnih pitanja i integracije. Najvažnije ponude su usluge transporta, sistem hitnih poziva i usluge podrške Crvenog krsta.*
- ▶ *palliative.ch: Švajcarsko/Švicarsko udruženje koje se povezuje međukantonalno, promoviše i pruža informacije u vezi sa palijativnom skrbi. U Schaffhausenu postoji i kantonalno udruženje.*
- ▶ *Udruženje za pitanja mladih, prevenciju i pomoć kod ovisnosti Schaffhausen (Verein für Jugendfragen, Prävention und Suchthilfe Schaffhausen VJPS): Stručna služba za promociju zdravlja, prevenciju, savjetovanje o ovisnostima i terenski socijalni rad, kao i za uličnu kuhinju Schaffhausen.*

SLOBODNO VRIJEME I KULTURA

34

OTKRIVANJE SCHAFFHAUSENA

Regija Schaffhausen vas poziva u razna otkrića. Raznovrsni krajolik Rajne između Schaffhausena i Stein am Rhein nudi neuporedivo iskustvo prirode. Ljeti, pola Schaffhausena uživa u hladnim vodama Rajne u jednom od brojnih kupališta na Rajni ili duž slobodno dostupnog krajolika na obali rijeke. Kako se godišnja doba mijenjaju, impresionira moćna ljepota rječnih vodopada Rajne. Posjeta po ledenoj zimi je veoma atraktivna. Ljeti se prirodni spektakl slavi vatrometom. Široki brežuljkasti krajolik i šume Randensa i Reiatza pozivaju vas na pješačenje, šetnju i piknik. Dobro razvijena mreža biciklističkih staza idealna je za biciklističke ture.

- ▶ *KulturLegi Schaffhausen: Uz KulturLegi, ljudi koji primaju usluge podrške ili imaju niska primanja, imaju koristi od popusta do 70 posto na mnoge ponude u kantonu Schaffhausen i mnogim drugim kantonima širom Švajcarske/Švicarske.*
- ▶ *Schaffhauserland Tourismus: Pruža informacije o brojnim izletničkim destinacijama, kratkim pješačenjima, aktualnim događanjima, gastronomiji, sportu, kulturi i drugim slobodnim aktivnostima te nudi prodaju ulaznica za javne izlete, grupne izlete, doživljaje i ponude, gradsko kazalište, izlete brodom, događaje i bonove.*
- ▶ *KSS Freizeitpark: Nudi širok spektar sportskih mogućnosti od plivanja do klizanja i odbojke na pijesku do wellnessa i fitnesa.*
- ▶ *wanderland.ch: Regionalni i lokalni prijedlozi za pješačenje s uputama i online kartama za pješačenje.*
- ▶ *Regionalni park prirode Schaffhausen: Informacije o doživljaju prirode u kantonu Schaffhausen.*
- ▶ *Naturpark Schaffhausen: Online planiranje izleta u regiji Schaffhausen.*
- ▶ *rheinfall.ch: Informacije o događajima i vođenim obilascima oko prirodnog događaja Rajnski vodopad.*

REKREACIJA I SLOBODNO VRIJEME

Susreti u svakodnevnom životu i slobodnim aktivnostima važni su za osjećaj ugone. Služe opuštanju, učenju, zdravlju i proširuju krug prijatelja. Pomažu vam da pustite korijene u novom mjestu stanovanja.

Život u kvartu i na selu

Sela i kvartovi organiziraju zabave ili događaje na kojima možete prisustvovati ili aktivno učestvovati. Najbolje je pitati svoje poznanike, rođake, prijatelje i komšije/susjede. Pored toga, u kvartovima i selima postoje i sastajališta, kao što su igrališta, bazeni ili kvartovski centri gdje se mogu ostvariti kontakti. Ako ste posebno zainteresovani za razvoj u vašoj neposrednoj blizini i želite da aktivno doprinesete suživotu u kvartu ili na selu, možete se uključiti u kvartovsko ili seosko udruženje.

Opštine u kantonu Schaffhausen imaju početnu stranicu - obično pod svojim nazivom opštine - koja vas obavještava o aktuelnim događajima, politici i administraciji. U gradu Schaffhausenu, odjel za razvoj kvarta vas podržava i u pitanjima i projektima koji promoviraju suživot, razmjenu i društveno umrežavanje u kvartovima grada Schaffhausena i poboljšavaju kvalitet života. Održava sastanke u kvartu u različitim kvartovima, gdje se sastaju ljudi svih uzrasta i porijekla.

- ▶ *Grad Schaffhausen – Quartiervereine: Širok spektar aktivnosti i informacija iz Schaffhausenskih kvartova.*
- ▶ *Benevol Schaffhausen: Stručna služba za volonterski rad posreduje i traži volontere za angažmane u svim oblastima života.*
- ▶ *Quartierentwicklung Schaffhausen: Sastajališta i projekti različitih kvartova u Schaffhausenu.*

Udruženja i klubovi

U kantonu i opštinama postoje razna udruženja žena, muškaraca, djece, mladih i starijih osoba. Na primjer, omladinska udruženja kao što su izviđački, prirodoslovni i istorijski klubovi, saobraćajni klubovi, šahovski klubovi, ženski klubovi, muzički i kulturni klubovi, političke stranke i sportski klubovi svih vrsta. Ponuda ima i u mnogim opštinama, kao što su roditelj-dijete gimnastika (ElKi gimnastika), zdravstvena gimnastika, gimnastika za starije,

SLOBODNO VRIJEME I KULTURA

horovi i pozorišne grupe. Ponude i udruženja su otvoreni za sve zainteresovane. Oni pozdravljaju nove članove. Raspitajte se u opštini svog stanovanja o raznim ponudama. Informacije o lokalnim udruženjima možete pronaći na početnoj stranici vaše opštine.

- ▶ *wegweiser.sh* – informativna platforma Schaffhausena za djecu, mlade i porodice: Na online platformi možete pronaći savjetovaništa, ponude za slobodno vrijeme i njegu, kurseve, kurseve za roditelje i još mnogo toga.
- ▶ *Integres* – Stručna integraciona služba za regiju Schaffhausen: U kantonu postoje brojna udruženja stranaca ili kulturna udruženja. Odgovarajući pregled možete pronaći na web stranici stručne službe za integraciju.

Kultura

Regija Schaffhausen ima raznoliku i mnogostruku kulturnu ponudu. Počevši od gradskog pozorišta i malih scena u raznim opštinama, preko regionalnih pozorišnih festivala, ovdje možete učestvovati u živom pozorišnom životu. Raznovrsni filmski program u kinima u Schaffhausenu i Stein am Rheinu upotpunjen je malim, finim filmskim festivalima i spektakularnim kinom na otvorenom na Munotzinne. Muzej Svih svetih, koji je poznat daleko izvan granica regiona, i razne galerije pozivaju vas na uzbudljive izložbe. Lokalni muzeji poput Muzeja vinogradarstva Schaffhausen u mjestu Hallau govore o regionalnim posebnostima, običajima i tradiciji. Uz Schaffhausen Jazz Festival, muzički festival Stars in Town, Međunarodni Bach festival i seriju koncerata „Schaffhausen Klassik“, kao i brojne koncertne prostore poput kulturnog centra Kammgarn i muzičkog kluba TapTap, ljubitelji muzike svih žanrova dolaze na svoj račun.

- ▶ *kulturraum.sh*: Kulturna platforma grada i kantona Schaffhausen pruža informacije o aktuelnim događajima, prostorima i mogućnostima finansiranja kulturnog stvaralaštva.
- ▶ *nordagenda.ch*: Online-kalendar događanja za regiju Schaffhausen.
- ▶ *Blauburgunderland Schaffhausen*: Događaji o vinu i vinskoj regiji Blauburgunderland. Sedmični kalendari događaja objavljuju se kao dodaci regionalnim novinama.

35

Biblioteke i biblioteke igračaka

Biblioteke nude besplatan pristup informacijama i znanju za svakoga. Biblioteka Agnesenschütte i gradska biblioteka na Münsterplatzu su javne biblioteke grada Schaffhausena. Namijenjeni su svima bez ograničenja, promovišu slobodno formiranje mišljenja i jednake mogućnosti i nude prostor za samostalno učenje, sastanke i razmjenu mišljenja. Članstvo je besplatno i otvoreno za cjelokupno stanovništvo regije.

Biblioteka Agnesenschütte nudi aktuelnu, višejezičnu publicističku i zabavnu literaturu za sve uzraste. Gradska biblioteka na Münsterplatzu je arhiv starije literature. Javne biblioteke se nalaze i u opštinama Hallau, Oberhallau, Neunkirch, Wilchingen, Schleithem, Neuhausen am Rheinfeld, Stein am Rhein i Thayngen. Kantonalne biblioteke igračaka nalaze se u porodičnom centru u Schaffhausenu i Stein am Rhein. Biblioteka igračaka posuđuje igre i igračke.

- ▶ *Biblioteke u Schaffhausenu*: Osim informacija o bibliotekama u gradu Schaffhausen, možete otkriti široku ponudu Digitalne biblioteke, od e-knjiga do filmova i muzičkog streaminga. U online katalogu „Bisch Online“ možete pretraživati bibliotečke medije, rezervirati ih i naručiti te produžavati. Pod rubrikom Kooperacije pronaći ćete biblioteku vaše opštine s odgovarajućim linkom.
- ▶ *Biblioteka igračaka Schaffhausen*: Spisak biblioteke igračaka sa svim dostupnim igrama i igračkama.

SVAKODNEVNE NABAVKE

36

KUPOVINA

Regija Schaffhausen nudi razne mogućnosti za kupovinu. Prodavnice prehrambenih proizvoda, specijalizirane trgovine, robne kuće i trgovački centri nude sve što vam srce poželi; od svakodnevnih proizvoda do mode, satova, namještaja i nakita. Dobro očuvani stari gradski centri u mjestima Stein am Rhein i Schaffhausen su bez automobilske saobraćaja i pozivaju vas na šetnju i ugodnu kupovinu. Mnoge opštine održavaju poslovni imenik na svojoj početnoj stranici. Pro City nudi informacije o kupovini u starom gradu u Schaffhausenu.

Radno vrijeme

Radno vrijeme prodavnica varira. Mnoge radnje se otvaraju ujutro između 8:00 i 9:00 h ujutro i zatvaraju se između 18:30 i 19:00 sati. Neke od većih robnih kuća rade duže.

Cijene

Oglašene cijene robe su obavezujuće i uključuju PDV. Plaćate uglavnom u gotovini, sa maestro karticom, Postcard ili sa aplikacijom za plaćanje TWINT. Mnoge prodavnice prihvataju standardne kreditne kartice.

Direktno sa farme

Svježe domaće proizvode možete pronaći na živopisnoj sedmičnoj pijaci/tržnici, u prodavnici na farmi ili na farmerskoj pijaci.

Schaffhausenska sedmična pijaca/tržnica:

Utorkom 7.00 - 11.00 h & subotom 7.00 - 12.00 h

- ▶ *Schaffuuser Puuremärkt (Schaffhausenska farmerska pijaca/tržnica):*
Utorkom 8.00 - 12.00 h, petkom 9.00 - 17.30 h i subotom 8.00 - 12.00 h
Neuhuusermärkt (Neuhausenska pijaca/tržnica): petkom 15:00- 18:30 h
- ▶ *Pro City Schaffhausen: Informacije o kupovini u starom gradu u Schaffhausenu.*
- ▶ *Schaffhausenski Savez farmara: Informacije i adrese za direktni marketing poljoprivrednika iz Schaffhausena. Informacije o farmerskim radnjama i štandovima na pijaci/tržnici.*

UREDI, POŠTA I BANKE

Većina kantonalnih ureda nalazi se u gradu Schaffhausenu. Različiti komunalni i kantonalni uredi imaju različito radno vrijeme. Informirajte se kod opštinske uprave ili na početnoj stranici kantona Schaffhausen.

Pošta nudi svoje usluge u poštam, poštanskim agencijama ili u manjim sredinama kao kućnu uslugu. Radno vrijeme varira ovisno o lokaciji. Glavna pošta preko puta željezničke stanice Schaffhausen radi najduže: Ponedjeljkom - petkom 7.30 - 18.30 h, subotom 8.00 - 16.00 h.

U kantonu Schaffhausen različite regionalne i međunarodne banke imaju jednu ili više filijala. Radno vrijeme varira. Događajna filijala banke će vam rado pružiti informacije.

- ▶ *Švajcarska/Švicarska pošta: Informacije o uslugama i cijenama pošte.*

DEMOKRATSKI SISTEM

Švicarska demokratija nudi mnoge mogućnosti izražavanja i učestvovanja u javnom životu. Uz naturalizaciju, dobijate sva politička prava kako na nacionalnom nivou tako i za kanton Schaffhausen i vašu stambenu opštinu. Politička prava, poznata i kao prava naroda, veoma su dalekosežna: Pravo glasa, pravo glasanja na izborima, pravo inicijative, pravo na referendum. Narod stoga može predložiti promjenu ustava (pravo inicijative) ili može odbiti zakon koji je izradio parlament (pravo na referendum). Kada ljudi govore o „suverenu“ u Švajcarskoj/Švicarskoj, onda se misli na narod. Politička prava se ostvaruju na tri državna nivoa: Konfederacija, kantoni, opštine.

Izbori i glasanja

Konfederacijske, kantonalne i općinske parlamente i izvršna tijela bira narod svake četiri godine. Pored izbora, građanke i građani sa pravom glasa se pozivaju i na glasačku kutiju da daju prijedloge. Već decenijama kanton Schaffhausen ima najveći odziv birača u Švajcarskoj/Švicarskoj. To je i zato što je glasanje u kantonu Schaffhausen obavezno. Ko ne učestvuje u glasanju, plaća prema izbornom zakonu «globu» u iznosu od 6 Franaka

PODJELA VLASTI

Država je podijeljena na tri oblasti. Parlament (zakonodavna), vlada (izvršna) i sud (sudska vlast). Zakonodavna vlast donosi zakone i kontrolira vladu i administraciju. Izvršna vlast izvršava zakone, vlada i upravlja državom. Pravosuđe presuđuje, sudi, kažnjava i štiti. Za svako područje postoje zasebne institucije na saveznom, kantonalnom i opštinskom nivou.

Na saveznom nivou, Savezno vijeće formira švajcarsku vladu. Nju bira Parlament. Parlament bira narod i sastoji se od dva vijeća - Nacionalnog vijeća i Vijeća država. Kanton Schaffhausen predstavljaju po dvije osobe u Nacionalnom vijeću i Vijeću država.

Savezni sud bira Parlament. Kanton Schaffhausen i njegove opštine organizirale su podjelu vlasti na sljedeći način:

Zakonodavna vlast

Kanton: Kantonalni zakonodavni organ je Kantonalno vijeće. 60 članova predstavljaju različite okruge i političke stranke.

Opštine: Zakonodavno tijelo grada Schaffhausena je Veliko gradsko vijeće. U nekim opštinama, kao što su Neuhausen am Rheinfall, Stein am Rhein, Beringen i Thayngen, tu funkciju obavlja Vijeće stanovnika. U drugim opštinama je to Opštinska skupština.

Izvršna vlast

Kanton: Kantonalnu vladu čini pet vladinih vijećnica, odnosno vladinih vijećnika, od kojih svaki vodi po jedan sektor. Predsjedništvo vlade svake godine preuzima vladin savjetnik ili vladina savjetnica.

Opštine: Zakonodavno tijelo grada Schaffhausena je gradsko vijeće. Stein am Rhein također posjeduje gradsko vijeće, a u svim ostalim opštinama izvršnu vlast predstavlja opštinsko vijeće.

38

Sudska vlast

Viši sud je najviši sud u kantonu Schaffhausen. Odgovoran je za donošenje odluka u svim oblastima prava i za nadzor svih nezavisnih pravosudnih organa u kantonu. To, na primjer, obuhvata kantonalni sud, ured za naplatu dugova i stečaja, mirovni ured, arbitražni odbor za pitanja unajmljivanja, služba za zaštitu djece i odraslih i drugo.

- ▶ *Kanton Schaffhausen – državni organi: Detaljne informacije o izvršnoj, zakonodavnoj i sudskoj vlasti kantona.*
- ▶ *ch.ch: Detaljne informacije i aktualnosti o Švajcarskoj/Švicarskoj.*

MOGUĆNOSTI POLITIČKOG UČEŠĆA ZA STRANKINJE I STRANCE

Iako strankinje i stranci ne mogu ostvariti spomenuta politička prava u kantonu Schaffhausen, postoje brojne druge mogućnosti da učestvuju u javnom životu i utiču na budućnost zajednice. Strankinja i stranac može u bilo koje vrijeme raditi u kvartovskom udruženju, lokalnom udruženju, stručnoj organizaciji, sportskom klubu ili u savjetodavnoj komisiji. Poput Švajcaraca/Švicaraca, strana osoba ima pravo na peticiju. Pravo na peticiju svako me daje mogućnost da uputi upite, sugestije, kritike ili pritužbe vlastima na općinskom, kantonalnom ili saveznom nivou. Na taj način se eventualno može uticati na odluke državnih organa.

NATURALIZACIJA

Naturalizacijom stičete politička prava u Švajcarskoj/Švicarskoj. Osobe koje dugo žive u Švajcarskoj/Švicarskoj mogu podnijeti zahtjev za švajcarsko/švicarsko državljanstvo. Da li se koristi obična, pojednostavljena procedura ili olakšana procedura naturalizacije, uglavnom zavisi od dužine boravka i razloga vašeg boravka u Švajcarskoj/Švicarskoj. U slučaju olakšane naturalizacije (obično supružnici švajcarskih/švicarskih državljana), zahtjev se podnosi direktno Konfederaciji, u suprotnom, u kantonu Schaffhausen, zahtjev se podnosi opštini prebivališta.

Očekuje se da osoba koja traži državljanstvo ispunjava sljedeće uslove:

- Osoba je integrisana u opštinske, kantonalne i švajcarske/švicarske prilike;
- Osoba je upoznata sa švajcarskim/švicarskim načinom života, običajima i tradicijom;
- Osoba poštuje švajcarski/švicarski pravni sistem i ne ugrožava unutrašnju ili spoljnu bezbjednost Švajcarske/Švicarske;
- U dovoljnoj mjeri vlada njemačkim jezikom
- Živi u sređenim osobnim i finansijskim prilikama.

(Navodi iz Zakona o građanskim pravima Kantona Schaffhausen, čl. 6.)

- ▶ *Kanton Schaffhausen – Ured za pravosuđe i opštine (Amt für Justiz und Gemeinden): Informacije o proceduri naturalizacije i o svim formularima za podnošenje zhtjeva za sticanje građanskih prava.*

INTEGRES - INTEGRACIONA STRUČNA SLUŽBA ZA REGIJU SCHAFFHAUSEN, TE KONTAKT SLUŽBA ZA ZAŠTITU OD DISKRI- MINACIJE I MEĐUKULTURALNIH SUKOBA

Živite i radite u našoj regiji i želite da se bolje upoznate. Rado ćemo Vam pomoći oko integracije u našoj zemlji i regiji. Naš tim će Vam pomoći kod svakodnevnih pitanja ili oko odabira pravog kursa. U kantonu Schaffhausen postoji širok spektar kurseva njemačkog jezika i integracionih kurseva.

Oblasti savjetovanja

- Savjetovanja u vezi njemačkog jezika i integracionih kurseva
- Pomoć kod ispunjavanja formulara i kod korespondencije sa organima vlasti, osiguravajućim društvima ili institucijama
- Savjetovanje o svakodnevnim pitanjima i upućivanje u odgovarajuće stručne službe
- Savjeti u slučaju racizma, diskriminacije i međukulturalnih sukoba
- Početne informacije za novopridošlice

Troškovi

Savjetovanje je besplatno.

Radno vrijeme

Bez prethodne najave u sljedeće radno vrijeme:
Petkom i srijedom: 9.00 - 11.00 / 14.00 - 17.00 h
Utorkom: zatvoreno
Četvrtkom i petkom: 14:00 - 17:00 h
Van radnog vremena: Termin po dogovoru.

Mjesto

Integres
Stručna integraciona služba za regiju Schaffhausen
Krebsbachstrasse 61
8200 Schaffhausen

Kontakt

Telefon: 052 624 88 67
e-mail: info@integres.ch

HISTORIJA

Integres je osnovan u ljeto 2004. godine kao kompetentni centar za pitanja integracije. Međutim, stručna služba za integraciju može se osvrnuti na znatno duže iskustvo. Već 1972. godine široko udruženje civilnog društva, poslovnog svijeta i politike osnovalo je kontaktnu službu za švajcarske/švicarske strance u Schaffhausenu sa ciljem da podrži integraciju stranog stanovništva i promoviše kulturnu razmjenu. U godinama koje su uslijedile, kontaktna služba je formirala jednu od najvažnijih veza između migrantske populacije i njihove nove domovine. Pomoć je često bila usmjerena na svakodnevni život; Oni koji su tražili savjet dobili su podršku kod pravilnog popunjavanja službenih formulara ili zakazivanja ljekarskog pregleda. Danas, Integres nastavlja da pruža savjete, ali prvenstveno služi kao čvorište i, kao stručna služba, posvećena uspješnoj integraciji i strukturalno i konceptualno.

